

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

IV. ÉVFOLYAM

KOLOZSVÁRT, FEBUÁR 5, 1874.

162—6. SZÁM.

Megjelenik minden esütőtökön egy iven. — Előfizetési ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. Szerkesztőségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca, 9 sz. —

A polgári házasságról.

Motto. Es kann ja Niemand leugnen, dasz die Ehe ein äusserlich weltlich Ding ist, wie Kleider, und Speise, Haus und Hof; weltlicher Oberkeit unterworfen, wie das beweisen so viele Karserliche Rechte darüber gestellet. So finde ich auch kein Exempel im Neuen Testament, dasz sich Christus, oder die Apostel hätten solcher Sachen angenommen.

Luther.

Sokszor vagyunk oly helyzetben, hogy ránk nehezedik az élet, viszonyaink mostohán alakulnak, elriad tőlünk a munka szeretete, kedélyünk nyomott, hangulatunk setét, s cél, irány nélkül neki indulunk a körülöttünk forrongó világnak: voltaképpen azonban megfutámodunk saját magunktól. Csaknem ily helyzetben vagyunk mi is e pillanatban. Volna mit seperjünk elég saját házunk körül; van bajunk a soknál több: itt egy vigasztaló szót ejteni; ott tán sebet gyógyítani; lelkesíteni emitt, szigorú megrovást tenni amott: de hagyjuk most ezeket; fussunk saját magunktól s beszéljünk egy oly dologról, melyet lapunkban még tüzetesen nem említünk: ez a polgári házasság.

Nem éppen hajánál fogva rántjuk elő: hiszen, csak egy néhány nap előtt hozta meg a hirt a távirda, hogy a porosz képviselőház nagy többséggel fogadta el az e tekintetben benyújtott törvényjavaslatot; úgy hisszük, mindenki tudja, hogy Ausztriában is terjesztettek elő a napokban vallási törvényeket, melyeknek valószínűleg ugyancsak ez lesz a befejező vége; tudjuk azt is, hogy a mi képviselőházunkban is rég óta sürgetik néhányan, s hogy ki is van küldve egy bizottság, melynek javaslatokat kell e tekintetben is előterjeszteni. Ha még ezekhez hozzá vesszük, hogy az egy nevezett közvélemény is jó formán préparálva van hozzá; hogy a polgári házasság hangoztatása kriteriuma a szabadelvűségnek és a honmentő lelkesedésnek — bár igen sokan van-

nak, kik sejtelmével sem bírnak annak, hogy mi legyen — úgy véljük, igazolva vagyunk, ha némelyeket elmondunk ez igen fontos tárgyról.

Annál fontosabb e tárgy, mert a házassági viszony rendezett voltától függ a családi, társadalmi s ezek által az állami életnek létezhete, függ mindazoknak megelégedése, kik ezek komplexumában igyekeznek megfelelni hivatásuknak s felhasználni a nekik adott talentumokat. A házassági viszony rendezetlensége oly kezdetleges állapot, melyet vad, bárbar népeknél képzelhetünk, de kulturai színvonalra emelkedett népeknél egyáltalában nem; mert modern társadalom és modern, rendezett állam fen nem állhat rendezett házassági viszony nélkül, mely forrása minden nagynak, nemesnek s maradandó táplálékot ad az erkölcsi örök szépnek.

E felfogásnak kezdetleges nyomait megtaláljuk már a legrégebbi népeknél; a mint pedig tovább fejlődtek, mind határozottabb alakot öltöttek egészen odáig, hogy bizonyos törvények által szabályozzák *) úgy a görögöknél, mint a rómaiaknál. De e törvények — bármennyire áthatották is e népek életét a vallásos intézmények — határozottan polgári törvények voltak; azaz, a házasság megkötése, létrejöhetése azon institúciók közé tartozott, melyek felett a teljes hatalmat a souverain állam gyakorolta korlátlanul, minden más beavatkozás nélkül.

Igy volt Krisztus előtt, s mint Luther is mondja, e tekintetben semmi más énuuciációt nem tett sem ő, sem az apostolok. Tehát, így örökölték magok az első keresztyének is.

Hogy a házasság megkötésekor bizonyos vallásos hangulat, sőt még holmi vallásos szertartások is elő ne fordultak volna, azt anynyival kevésbé tagadhatjuk, mennél fontosabbnak ismertetett el a házasság minden népeknél. S e föltevés még határozottabb alakot öltött — minden kétségen kívül — az első keresztyéneknél. Nem csupán azért, mert a keresztyén-

*) Schölman: Griechische Alteithümer. Berlin.

ség — mint olyan — nem külső formákban állott többé, hanem abban a belső hatásban és erőben, mely az egész embert megújította, áteremtette s melynek nem szabad hiányzani egyetlen körülménynél sem, mely a keresztyén embert érheti; de, hogy az első keresztyének bizonyos vallásos színezetet adtak a házasság megkötése alkalmának, még inkább elhihetjük, ha meggondoljuk, hogy ők üldözöttek valának s nem lehetett rájuk nézve eléggé megnyugtató egy oly szerződés, melyre a pecsétet ellenségeik ütötték; érezniök kellett ama szükségét, hogy egy ily fontos és az egész életre kiható aktusnál azokhoz kell folyamodniok, kik birták egész bizalmukat, kik jó barátaik voltak és szomorú sorsuknak osztályosai. Csoda-e, ha azok is érezve helyzetök válságos voltát szemben a polgári állam-hatalom szigorával, e tekintetben hát ahhoz emelkedtek, ki ura az életnek és halálnak s kitől jön alá a földre minden jó adomány és tökéletes ajándék. Ime, az egyházi áldás legtermészetesebb kifejlődése egy oly viszony keletkezésénél, mely ugy a történeten, mint a józan gondolkodás követelménye szerint — bár igen fontos, és az erkölcsi világ-rendre kiható — de nem egyéb polgári szerződésnél.

Maguk az első keresztyének sem tettek soha kifogást a házassági viszony megkötésénél ama megszóktatott és már törvények által is meghatározott — tehát a legtermészetesebb uton kifejlődött és örökölt — rend ellen, mely szerint a polgári hatóságok végezték e kötelességet. De másfelől, az évtizedek, tán századok óta gyakorolt ama szokás is, hogy egyházi áldásban részesüljenek, oly kodex lett rájuk nézve, melyet nem hogy nélkülözni tudtak volna, de már a negyedik század vége felé éppen elmaradhatatlanná vált. Ezzel azután meg is indult amaz áramlat, melynek hatása meglátszik az egyház fejlődésében, s melynek szomorú megtestesülése gyanánt áll előttünk a régi és legujabb konciliumból született s ma is fenálló (egyedül üdvözítő!) rom. kath. egyház.

Az első századokban — dacára ama zsinatoknak, melyek botránykövei az emberi szellem fejlődésének — az egyház ugy szerepel, mint az erkölcsi élet öre, vezetője, és megtestesülése. Majd tovább megy, és az egyházi személyek előtt fejet hajtának a polgári tisztviselők; a hatalmas római pápa megalázza a gyöngye földi fejedelmeket és királyok tartják kenyerét a szerény és alázatos férfiúnak, ki magát szerényen és alázatosan (?) „servus servorum“

nek nevezi; az egyház egyedül domináló hatalom-má nő s „ancilla“-vá teszi a souverain államot és így az egyház, mely az erkölcsi hatalom látszatával, és minden világi hatalom valódi tényével birt: hogyan ne ragadta volna meg a kedvező alkalmat, hogy a házassági viszony szentesítését saját körébe vonja, mely annál könnyebben eshetett meg, mert az állam előbb erős volt s akkor átadta jogát az egyházi személyeknek is, utobb pedig gyöngye lett, s nem vehette vissza azt, mit egykor öntudatosan átruházott.

És dacára mindezeknek; dacára, hogy az egyház s z a k r a m e n t u m m á dekrétálja a házasságot; hogy pápák és konciliumok követelik a házasságoknak kizárólagos egyházi megkötését: még a tridenti zsinat sem mert többet kimondani, mint azt, hogy egy házassági szövetség érvényességének feltétele — a papnak jelenléte és a tanuké; de teljességgel nem maga az esketési aktus.

Végre, abból a kínos helyzetből, melybe a mindenható egyház döntötte a népeket és államokat, mint az emberi szellem jogos explosiója született meg a reformáció, mely mint egykor a krisztiánizmus, arra volt hivatva, hogy új arcot adjon a világnak. Könnyű volt az előtt az egyházi uniformitás járma alatt nyögő népekkel elbánni s beszorítani őket abba a szűk körbe, melyet konciliumok és pápák abszolút hatalma teremtetett s mely a trónusoktól a kunyhóig mindent átölelt; de végzetlenül nehézzé vált a feltétlen uralkodás akkor, midőn egy nagy rész kiküzdvén individuális jogát hitére nézve, az evangéliom olvasása, a szabad vizsgálódás fényénél mutatott ama bűnös visszaélésekre, melyek által előbb szabad akarata, önrendelkezési joga konfiskálva volt. Nehézzé vált az egyedül üdvözítő egyház helyzete, midőn az egyetemes, poshadt római egyház helyett szemben állott egy rakás új felekezettel, melyek bármenynyire divergáltak is valamely dolgokban, de lélekben egyek valának, és egyek valának ama célban: visszatérni az eredeti alapokra, s ezek által a szabadságra,

Az összeütközésnek ki kellett törni minden ponton; hogyan maradt volna érintetlen a földi dolgok legfontosabbja, a házassági viszony. A vegyes-házasságok szolgáltatták — kétségen kívül — a legméltóbb okot, holott a kath. és protestáns hívek felett mindkét fél lelkésze óhajtotta fentartani ez legszentebb jogát, amaz a visszaélés által megszerzett hatalmát nem csupán a házasság érvényes megköt-

hetésére nézve, hanem a lehető gyermekek vallását illetőleg is, kiknek mind katolikusoknak kellett lenni. Hogyan; miért? És kutatták az első keresztyének életét; és keresték a bizonyítékot az evangéliomban: és mindkettő arra utalta az illetőket, hogy ez erőszak ellen a történelem fegyverével harcoljanak. E helyzet adott alkalmat Luthernek arra, hogy a cikkünk élére irt szavakat elmondja, melyek számunkra is kimutatják az irányt s így hangzanak: „senki sem tagadhatja, hogy a házasság oly külső, világi dolog, mint a ruha, táplálék, ház és telek; alá van vetve a világi hatóságoknak, a mit az e tekintetben kiadott oly sok császári rendelet bizonyít. Valamint hogy nem találok rá példát az új testamentomban, hogy Krisztus, vagy az apostolok ez ügybe elegyedtek volna.“

Szász Gerő.

(Folyt. következik.)

Észrevételek,

a „népiskolák iránti közönyösség okai“-ról írott cikkekre.

E lapok mult évi 47-ik számában egy cikk jelent meg ezen cím alatt: „A népiskolák iránti közönyösség okai“ Somogyi Albert r. tanítótól.

Mínt hogy e cikkben felhozott érvek, észrevételek nézeteimről eltérők, elmondom én is a gyakorlati életből merített okaimat arra néve; 1-ör, miért közönyös népünk az iskolák iránt? 2-ör, minő eszköz használandó fel e közönyösség legyőzésére?

Értekező a közönyösség okait tanügyünk szervezetlenségében és a tanítók csekély díjazásában keresi.

Ez, általánosságban véve, olyan igazság, mely minden kétségen felül áll: hiszen, ha tanügyünk régebben jól lett volna szervezve, ma már értelmes szülőkkel lenne dolgunk, kik épen oly részvétellel viseltetnének iskoláink iránt, minővel kell viseltetni minden jó gondolkozásu, értelmes embernek. Ha tanügyünk már régebben jól lett volna szervezve, akkor a jól fizetett és jól képzett tanítók képesek lettek volna, hiven teljesíteni kötelességeiket, belé csepegtették volna növendékeik lelkébe azt az igazságot: hogy az iskola alapja anyagi és szellemi jobb létüknek; és így bizonyára ma nem is lett volna oka értekezőnek e tárgy felett szót emelni. Mellőzve tehát ezen — általánosságban — igen alapos megjegyzést, kísérsük meg azon ferde fogalmakat mutatni fel, melyek a jelen időben tényleges okai a nép közönyösségének iskoláink irányában.

Mielőtt azonban a tárgyhoz szólnék, előre kívánom bocsátni, hogy én arról a népről beszélek, a mely valóban van, a melyet 17 évtől kezdve tanulmányozhattam, és nem arról az eszményített népről, a melyet szinpadokon látunk, vagy regényekből ismerünk, mert a kettő között nagy különbség van.

Nem állítom én azt, hogy az eddigi sükertelen, hiányos tanítási rendszer nem idézhetett elő némelyekben közönyösséget az iskolák iránt; de viszont, azt sem írom alá, hogy ez valami nagy fontosságú ok lenne a közönyösségre.

Számtalan példával tudnék szolgálni arra, hogy a régi a-bé=ab-ot tanító kántor iskolája emléke iránt ma is pietással viseltetik a nép, míg az újabb tanítási rendszert követő tanítót gúnyolja, kedveleniti, tanítási módorát ócsárolja. Felhivom paptársaimat, és a tanító urakat, mondják meg őszintén: nem a legnagyobb kellemetlenségek között, nem erőszak által kell-e ma is egy-egy újabb tankönyvet megszereztetni a szülőkkel; nem jajveszékelve váltak-e meg a régi elavult rendszertől; s nem a legnagyobb idegenkedéssel fogadták-e az újabb időben célszerűnek bizonyult hangoztatási rendszert? Nem szemébe mondották-e akárhány tanítónak „hogy ne tanítson a gyermekeknek haszontalanságokat, hanem tanítsa az éneklést, imádkozást mert ezt kell az iskolába tanítani.“ Igen, mert népiskoláinkban eddig a vallásos nevelésre volt a főszúly fektetve: éneklés, ima, vallásos könyvek olvasása voltak a rendszeres tantárgyak. Ezeket tanulta az apa, nagypapa sat. ezeket óhajtja taníttatni gyermekeinek is; mert — szerinte — ezeket tudni nekik is elég, többet tudni, — felesleges.

Nincs miért szépítsük a dolgot, népünk igen szegény — szellemileg. Ősi szokásaihoz konokul ragaszkodik, az idő szavát, mely haladásra buzdít, megérteni nem akarja, és midőn látja, hogy az iskolai tantárgyak között az életre szükséges — de, mert új, előtte gyűlöletes — ismeretek is kezdenek helyet foglalni, mert egyebet nem tehet, legalább duzzog a haszontalan ujitások miatt, dicséri a multat, ócsárolja a jelent, s hidegen fordul el az iskolától, melyből — szerinte — kihál a vallásos élet, melyből a jó rend fentartására, az ember nevelésére nélkülözhetetlen plága, az igaz tudomány alapja, az a-bé=ab és az isten dicsőségére, s igaz vallásosságra szolgáló zoltári versek betanulása kiküszöböltettek.

Első ok tehát arra, hogy népünk az iskolák iránt közönyös, épen a megjavított tanrendszerben keresendő.

De menjünk tovább. Emberi természetünkben rejlő gyarlóság az, hogy a mire kényszeritene, attól idegenkedünk: miért akarjuk ezen mindnyájunkkal közös gyengeség alól épen csak a miveletlen népet venni ki? Mi különös van abban, hogy a nép nem látja be az iskolázás hasznos voltát, és azt nem óhajtja? Rég megirták már azt, hogy „ignoti nulla cupido,“ sőt az ő korlátolt felfogása szerint, az iskola néki épen semmi hasznót nem hajt, és így megfordítva az értelmes ember gondolkozása modjával, nem azt hiszi, nem azt vallja, hogy a gyermekei nevelésére fordított összeget kamatra adta, hanem, hogy azt épen sárba dobta.

A népben igen sok a büszkeség. Ő azt mondja, „nálam nélkül a király is éhen veszne el.“

A földmives magát az emberiség törzs-fájának tekintti, a nem-földmives osztályt csak élődi növénynek rajta.

A földmives büszke arra, hogy földmives, s osztályát a tiszteletre legméltóbbnak tartja.

A földmives a maga tudományával teljesen elégtelt, szokásaihoz, előítéleteihez, sőt tévelygéseibe is csökönyösen ragaszkodik. S mindezek dacára, a törvény arra készeríti őt, még pedig büntetés terhe alatt, hogy gyermekeit mivelődés végett, értelme fejlesztésére iskolába küldje, még pedig azon iskolába, melyet úgy tekint, mint egy oly intézetet, melyben gyermekeit meggyőződésével ellenkező elvekben nevelik, ősi jellegéből kivetkeztetik. Büntetést szab-

nak reá azért, mert ő nagyobb haszonnal tudná foglalkoztatni gyermekét otthon, mint foglalkoztatják az iskolában!

Lehet-e képzelni, hogy ily eszme-menet mellett a nép ragaszkodik az iskolához? Avagy nem természetes-e, hogy attól ösztönszerűleg idegenkedik?

Második oka tehát az iskolák iránti közönyösségnek: a kényszerítő eljárás.

Mike Lajos,
zsoboki réf. pap,

(Vége következik.)

TÁRCA.

Jézus születés-éve.

(Az evangéliumi adatok nyomán.)
(Folytatása és vége.)

Tehát ezen „περίη“ korántsem a Quirinius alatti két (?) census elsejét, hanem határozottan a Judeában végrehajtott legelső római censust jelenti; ez pedig bizonyára nem más, hanem a Josephus által is említett, s a zsidók közt nagy mozgalmat keltett Quirinius-féle census volt 760-ban R. é. u.

Egészen más kérdés aztán, hogy mi köze volt egy a Herodes Antipas által kormányzott Galileában élő férfinak, avagy családnak, ha mindjárt a Juda, vagy Benjámintörzshöz tartozott volna is, ezen csak is Judeára és Samariára vonatkozó politikai aktushoz, illetőleg censushoz? E nehézséghez járul még ama másik is, hogy a zsidóknak egy az ő politikailag rég elavult törzseik szerinti számba-vevése még nagy Herodes halála előtt is csaknem kivihetetlen s a római célokra egyáltalában használhatatlan lett volna; mert ha föl is tesszük, hogy ekkor még minden zsidó család ismerete *) saját törzsét, de a hivatalos ellenőrzés kétség kívül lehetetlen lett volna.

Mindezen nehézségek csak még inkább megerősítnek azon nézetünkben, miszerint az evangélista Jézus születésének e censussal való kombinációját a többi feldolgozásra váró adat közt készen találta, s azt minden szoros kritikán kívül, inkább csak helyi érdekekben használta föl. A művébe fölvetten ezen elbeszélésben rejlő kronologiai adatot tán figyelmére sem méltatá, vagy pedig a census évet illetőleg tévedett, s azt a valónál 7—8 évvel később történetnek gondolta. Ez utóbbi eset is könnyen megtörténhetett, mert akkor nem voltak oly egyszerű és könnyen áttekinthető naptárak, mint napjainkban. Akkor az egyes évek megjelölésére fejedelmek és helytartók uralkodási éveit használták, mi természetesen igen alkalmatlan volt, s ép azért a lehetőség mindenki kerülni is igyekezett az ily terhes kronologiai meghatározást. Három evangélista egyszer sem, Lukács is csak egyszer (Luk. 3, 1—2) birkozik meg vele. S mint hogy ek-

*) Mi azonban a századok hosszu során át Palesztinára nehezedett usapások mellett nagyon valószínűtlen, ha mindjárt semmi súlyt sem fektetünk is Julius Afrikanus azon állítására (Euseb. egyh. tört. I, 7, 13 s köv), miszerint nagy Herodes saját nem-zsidó származását szégyelve, annak tagadhatlan bizonyítékait, a zsidó nemzetség-lajstromokat elégettette.

kor is csak a ker. János föllépésekor uralkodó személyeket jelöli ki, nagyon valószínű, hogy maga sem volt teljesen biztos a felől, hogy kik uralkodtak 30 évvel előbb, a Jézus születése évében. Még nekünk is alkalmatlan, Judea ama korokban egymást gyorsan fölváltó uralkodóinak év-számait pontosan kiszámítani, s bizonyára, nehéz volna kimutatni, hogy Lukács pontosan kiszámítá, s bizony tudta volna, hogy Tiberius uralkodásának 15-ik évétől visszafelé számítva 30 évet, ki volt akkor Judea kormányzója: nagy Herodes, Archelaus, vagy pedig a Pilátus előtti 5 prokurátor valamelyike? Sőt ellenkezőleg, hogy mily gyarló kronologiai ismerete volt az evangélistának, eléggé mutatja többek közt az is, hogy Ap. csel. 5, 36—37-ben a Quirinius-féle census alkalmával fölkelő Judást a később szintén fölkelő Theudás után lépteti föl, holott ez utóbbi év-tizedekkel később lépett föl az előbbinél. Judás ugyanis — mint fentebb is láttuk — Kr. u. 7-ben lép föl Augusztus alatt, ezen Theudás pedig, — mint Josephusból (zsid. rég. XX. 5, 1) tudjuk — Kr. u. 44 körül, Claudius alatt. *)

S ha már Lukács itt Ap. csel. 5, 36—37 a hozzá jóval közelebb eső kort illetőleg egy ily nagy, a fönnebbinél mindenestre sokkal nagyobb parakronizmust követ el (öntudatosan, avagy öntudatlanul önmaga számít rosszul, vagy csak bona fide művébe fölveszi a készen talált hamis adatot, az a dolog lényegén mit sem változtat) ugyan mikép kellett volna ép ezen Lukácsnak szükségkép megbotránkozni a Jézus születésére vonatkozó ama téves kombináción, csak azért, mert pontos utánszámítás őt is könnyen meggyőzhette volna a felől, hogy a fönnebb tárgyalt két adat kronologiaja egymást sehogy sem födi, minthogy a kettő közt (752—760 R. é. u.) 7—8 évi időköz van.

Láttuk tehát, hogy Lukács egy helyen (3, 1. 2) 2—3,

*) Többek közt, ezen szembeeszkő parakronizmust is könnyen kimagyarázhatni onnan, hogy — mint ezt a heidelbergi Holtzmann a Hilgenfeld által szerkesztett „Zeitschr. für wissenschaft. Theol.“ 1873 évi folyamában kétségtelen példálkival is kimutató. — Lukács több adatot Josephustól vesz át, de csak emlékezet után, s így gyakran hibásan. Így pl. Josephus (zsid. rég. XX, 5, 1) szől Theudásról s nyomban utána a galileai Judás fiáról. Luk. ezt egykor olvasta, s most (Ap. csel. 5, 36—37) fölhasználja; csak hogy elég szerencsétlenül, magát Judást lépteti föl tévedésből a sokkal később szereplő fiak helyett; a mit bizonyít az is, hogy a 37-ik vers szerint. Judás el is vész — κακείνος ἀπώλετο —, mit pedig Josephus csak is az ő fiáról állít.

a másikon pedig (2, 1—20) 9—10 évvel teszi későbbre Jézus születését nagy Herodes halálánál; egy harmadik helyen (1, 5 s köv.) azonban egy oly elbeszélést közöl, mely szerint még is csak Herodes életére esnék az. A harmadik evangélium első fejezetében ugyanis leírja Lukács, hogy Heródes király „napjaiban“ — *ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας*; — élt Judeában egy kegyes házaspár — Zakariás pap és neje Erzsébet — kik előre haladt koruk miatt még csak reményleni sem merték, hogy utódot hagyhassanak maguk után, mig nem az isteni mindenhatóság megszegyeníté a kicsiny hitű papot. Zakariásnál tett látogatása után, Gá-briel angyal szűz Máriának is hasonló örömhirt hoz, s a ker. János születésével összefüggésben említi Lukács a Jézus anyjának érdekes állapotát is.

Kérdés: hogyan férnek meg ezen heródesi „napok“ a máj tárgyalt két dátummal? A kegyes hármónisztika itt is válalkozott megoldani a gordiusi csomót. S bár távolról sem osztozhatunk a vélt „siker“ feletti örömben, el kell ismenünk mégis, hogy ismert mester-fogásai segítségével kissé ügyesebben el tudta távolítani ezen elbeszélésből a botránkozás kövét, mint ama quirinusi epizodból. Fölhasználva ugyanis a lukácsi szöveg egyes határozatlan kifejezéseit, egész lelki nyugalommal bizonyítgatá, hogy az „inspirált“ Lukács csak toll-hibát ejtett s világért sem akarta azt mondani a mit voltaképp mondott.

De nem akarjuk, olvasóinkat untatni a kegyes exegetika irtóságával. Hanem itt is beismerve a kétségtelen parakronizmust, annak legtermészetesebb okát itt is abban keressük, hogy Lukács 1, 5 s köv. egy az evangelista által szintén részen talált, bár némileg tán átdolgozott részlet, mely nem történeti, hanem kiválóan csak is építő jellemmel bír. Az evangelista fölvette művébe e szép rajzot a nélkül, hogy a buno előforduló kronologiai adatot legkisebb figyelmére méltatta volna; ép mint 2, 1, és Ap. csel. 5, 36—37.-nél is láttuk.

Több kronologiai adatot, a Jézus születés-évet illetőleg, a harmadik evangélium sem ad. És így Lukácsnál tett részletes vizsgálódásunk eredményét könnyebb áttekinthetőség végett, röviden a következőkbe foglalhatjuk összesze: maga az evangélista Jézus születés-évet 3, 1—2. körül-belől R. é. u. 752-re teszi, a nélkül azonban, hogy az akkor uralkodó személyeké megnevezné. De, 2, 1 s köv. egy elbeszélést vesz föl művébe, mely szerint Jézus születés-éve összese esnék Quirinius által Judeában R. é. u. 760-ban végrehajtott cenzussal. Végre, 1, 5 s köv. ismét egy más epizódot közöl Zakariásról és nejeről, kik Herodes király idejében élnek, s vén korukban egy fiu-gyermekkel lettek megáldva, ki csak egy félévvel idősebb Jézusnál, s így valószínűleg mindketten Herodes életében (+750 elején) születnek, vagy legalább fogantatnak.

Összes vizsgálódásunk eredménye pedig így foglalható összesze:

1) Máté 2, 1 s köv. szerint, R. é. u. 746—548-ra esnék Jézus születés-éve.

2) Lukács 3. 1 s köv. szerint, R. é. u. körül-belől 752-re.

3) Lukács 2, 1 s köv. „ „ „ 760-ra

4) Lukács 1, 5 s köv. „ „ „ 750-re.

Több erre vonatkozó adatot az evangéliumok nem adnak. A többi új-szövetségi iratok még kevésbé. Mindezekből pedig teljes joggal következtethetjük, hogy ezen iratok keletkezésekor a keresztyének nem tudták bizony kijelölni Jézus születés-évet. Minthogy azonban Jézus mindenestre nagy Herodes ideje körül született, ha talán nem is halála előtt, de bizonyára nem is sokkal halála után; s minthogy az első keresztyének — figyelmük különben is egészen másnemű dolgokra levén irányulva — nem igen nagy gondot fordítottak a kronologiai pontosságra: könnyen megfejtethető, sőt nagyon is természetes, hogy e bizonytalanság közepette a homályból leginkább kiemelkedő pontokhoz igyekeztek kötni a messiás születését. Innen van, hogy azt most a hirhedt zsarnok Herodes uralkodásával, majd a 10 évvel későbbre eső, de tán még annál is gyűlöltebb, s a „választott népet“ földig lealázó Quirinius-féle cenzussal hozták kombinációba, minthogy az elnyomatás e gyászos emlékü napjai legalkalmasabbak voltak az isteni szabadító befogadására. S hogy e két különböző nézetet csaknem egymás mellett olvashatjuk a harmadik evangéliumban, azon sem lehet nagyon bámulnunk, mert ez teljesen megfelel azon kor ismert karakterének.

A mi Dionysius-féle keresztyén idő-számításunk, mint látható, egyiket sem követi hiven a főntebb tárgyalt négy evangéliumi adat közül. Dionysius hódolva azon elvnek: in medio tutissimus ibis, közép utat követ a két szélsőség (746—760) közt, s 753—754-re teszi Jézus születését, R. é. u. a 754-ik évet nevezvén első évné Krisztus után. Ezen Dionysius által alapított aerát fogadta el s használja csaknem másfélszer év óta a keresztyén-világ; s bárminő eredmény koszoruzza is a jövő tudósainak vizsgálódásait, ezen idő-számítási rendszert aligha megváltoztathatják. Igénytelen nézetem szerint, erre nincs is semmi szükség; sőt csak megszámlálhatlan zavart okozna minden újítás e téren. A mi azonban legkevésbé sem fogja esökkenteni az igazságot magáért az igazságért kereső tudósok buzgalmát. Bizonyára, jövőben is többen fogják kutatni azon évet, melyben az emberiség egyik legkiválóbb alakja, a vallás-erkölcsi élet legnagyobb hőse, az „ember fia,“ Jézus köszönté az élet reggelét. Már is egész könyveket, testes köteteket irtak e célból. Theologusok, és historikusok, arkhéologusok és astronomusok egymással vetekedtek e téren. Viszszatévedtek ama rég letünk napokba, s eget és földet szorongva kikérdeztek e végett. Sokan már el is kiálták a nagy szyrakuzéival a „heuréka“-t. Fájdalom, örömük kissé korai volt. A csaknem legyőzhetlen nehézségeken még a legszilárdabb akarat sem diadalmaskodhatott. A siker még mindig csak a jövő tudósai számára van föntartva; ha ugyan egyáltalában elérhető az. Nekünk az eddigi eredmények egyszerű föltüntetésével be kell érünk. Ezek nyomán, legfőnnebb annyit monhatunk, hogy:

miután az erre vonatkozó 4 evangéliumi adat közül 2 (Máté 2, 1 s köv. és Luk. 1, 5 s köv.) és pedig két — legalább e tekintetben — egymástól teljesen független irótól, a nagy Herodes idejére teszi a keresett évet; s miután a két adat közül az egyik (Máté 2, 1 s köv.) két oly eseményt is

említ (a messiási vérfürdő, és ama különös égi tünemény), melyek bár egészen más alakban, de alapjukban mégis csak megtörténtek, s így a különben kétség kívül tulmerész keleti fántáziának történelmi alapul szolgálhattak; s miután Jézus egész megjelenése rövid, de szenvedésekben tulgazdag pályáján, mind végig megörzött nemes komolysága, azon izgalmas napokban csaknem páratlanul álló higgadtsága, a lelki nyugalom, az isteni béke csaknem utólérhetlen magas fokára lett emelkedése, sat. sat. ugy tüntetik fel őt, mint egy teljesen kiforrott, egészen megért vallás-erkölcsi geniuszt: mindezeket meggondolva, hajlandók vagyunk, inkább korábbra, mint későbbre tenni az isteni mester születés-évét, s aligha nagyon tévedünk, midőn azt Róm. ép. után 749—750 = 5—4-re Krisztus előtt (a Dionysius számítása szerint) hiszszük legbiztosabban tehetni. *)

Benkő Lajos,
ref. lelkész-jelölt.

„Fiátfalva.“

(Folytatás és vége.)

Elég bizonyosságát adta: utójára
Még egyszer felvevén lelkét a kockára,
Mert, hogy Woldorfra lett innen mozdulása
S néhány esztendőig ott paposkodása,
Utált részegsége végibe-farkába
Által tévelyedék a pápa aklába.
Igy próbált meg mindent, és mindenben így volt
Állhatatlan; mit nyert, látta mikor megholt.
Nincs róla mit szólni az ekkléziájának,
Nem hagyott semmiben fen nevet magának.
Ezt Málnási Dávid követte a sorban,
Maros-Vásárhelyről hozatván akkorban;
Az ottan virágzó tudomány-műhelyben
Nőtt fel ez, és tanult sokáig, a melyben
Bölcs, és nagy érdemű professzorok ülnek,
S a hazának hasznos ifiak készülnek.
Kilenc esztendőig e gyülekezetben
Volt, és hagyta magát jó emlékezetben,
Építvén egy házat és e mellett kútat,
Egyengetvén szintugy ama lelki utat.
Fiad-falvát osztán felváltá Petekkel,
A melyben nem cserélt bürköt a retekkel.
Kinek üres helyét Kónya Péter kapja,
Méltóságos Ugron Pál udvari papja;
Ez is a mit tudott, Vásárhelyen vette,
Itt hat esztendőig szolgálatját tette,
S Felső-Boldog-Aszszony-Falvára változott,
Nem tudom, tették-e, vagy ő kívánkozott?

*) Bővebben utána olvashatni: Herzog real-encyklopaediájának, és Schenkel Bibel Lexikonának erre vonatkozó cikkeiben; továbbá, Schweitzer Sándornak egy a Baur és Zeller által szerkesztett Theolog. Jahrbüch. 16-ik év-folyamában megjelent értekezésében; Zumpt A. W. „Das Geburtsjahr Christi“ (Leipzig 1869) című és Wieseler K.-nak több khronologiai művében; valamint, Strausz Dávid, Keim Theodor sat. Jézus életére vonatkozó műveiben, melyeket kisebb-nagyobb mértékben magam is szem előtt tartottam

Pálfi Diénes*) lön ozztán pap e helyett,
Ki tanulás végett, lakta Udvarhelyet;
Kis Gergelyt hallgatta sok más tanulóval,
A ki Kis nevével, de nagy volt valóval.
Ezerhétszáznyolcvan, május hatod napja
Adá ki, hogy legyen Fiadfalva papja.
Dézsen volt a probán, ott vett szabadságot,
Hogy azután tegye a teljes papságot.
Itt, tanulásának, mely szép jelét adta,
Oly dicsőségesen papságát folytatta,
Kétszer hat esztendőt töltött Fiadfalván,
E kis ekklézia addig nem volt árván;
Mert volt ennek hiv és bölcs főkormányzója,
Hasznos dolgainak gyors feltalálója.
Mit vihete végbe erővel és észszel,
Nézd el, nem nyugodt meg bezzog csak a készszel;
Jövedelmet szerze, hogy az oltár előtt
A község, mint másutt, lásson egy éneklőt,
Melyet sok fáradság, s nyughatatlansággal
Tett: ne vádold senki nöhát roszzasággal.
Ezenkül épített, senkit meg nem rontott,
Hol más megakadott, ott is utat bontott.
Ezeket követte testi s lelki jókban,
Itt nem forgott senki félelmes hajókban.
Melyért minden, a ki csak szolnia tudott,
Nagy, középrennd, kicsiny, reá áldást mondott.
Mind az udvar, mind más egyaránt szerettek
Marasztását csaknem erőszakra vették.
Nagyobb nyugodalmát, de hogy feltalálja,
A melyre már vágyott: papnak vivé Dálya;
S ide Bartok Gábor sófalvi lévita
Jöve, de csak hamar esztendőre, kit a
Gyülekezet szépen bocsáta Mohába
Ölvén a rákot, mint maga szolt — dézmába.
Iskola-mesterség már fundálva levén,
És Fenyédi János erre hívást vevén,
Jött vala Parajdrol, egy tájban Bartókkal,
De itt osztán nála tovább lakott sokkal.
A papságra vissza Pálffy Dénes jöve
S három esztendőig szolgálatot töve,
Mely alatt készitvén ügyes papi házat **
Ezerkilencvenhat a mikor hétszázat
Meghaladott volna, Nagy-Galambfalvára
Önként ment és másnak hagyta, a mit vára.
Azután a nyájban, hogy itt kár ne lene,
Hanem továbbra is épületet venne,
Kis János hozaték, hogy a szövénéket
Fentartván vezetne ifjakat, véneket
Ki a Hélikonon Pallásnak keblébe
Táptáló emlőt szopta Nagy-Enyden.
Onnan isten kertje tisztogatásá
Második lépéssel ment Héjasfalvára,

*) Később, mint nagy-galambfalvi pap, az udvarhelyszéki egyházmegye esperese.

***) Ez a maig is jókarban fennálló papi-ház, mely a fennevezett grófnő segélyezése nyomán épült

S ott minekutána szent Pállal eleget
 Öntözgetett volna, jöve az üreget
 Itten betölteni; de azt mind föld s mind ég:
 Mit tett, tudván, azért beszélni, nem szükség.
 Hanem hogy itten is eltölt tiz esztendő,
 Haza ment és onnan vitte papnak Sükő.
 Eltelvén Kiss János változása napja,
 Pálffy Mózes levé Fiádfalva papja,
 A kit Udvarhelyről papi szolgálatra
 Gróf Gyulai Ferenc Solymosba hivata.
 S ott minek utána két egész esztendőt
 Töltött volna, hogy itt számlálna jövendőt
 Jöve Isten s a két udvar segedelme
 Által, levén itten bővebb jövedelme.
 Isten! ki minekünk gondunkat viseléd,
 S mindenben szerelmed jeleit neveléd,
 Illendő éneket, hogy énekelhessünk,
 Háládatos szívet, mikint emelhessünk
 Tenéked; oh hivek! kérek, imádjátok,
 Ő példás szerelmét valakik tudjátok.
 Az ártatlan angyal elkezdett éneke
 Légyen háládástok példája s remeke.
 Csak öt esztendőig lőn e gyülekezet
 Papja Pálffy Mózes; melyben igyekezett,
 Hogy a rosznak magvát mikint szakaszthassa,
 Ezt az ekkléziát, hogy boldogithassa.
 Harangot öntetett, hogy ne csak egy tenne
 Hirt, mikor templomi szent szolgálat lenne.
 Mikor Fiádfalva még nem is véllette,
 Már Petek a maga papjává is tette.
 Második lépéssel Vajda Ferenc jöve
 Bözödrül, a ki pap e helyibe löve.
 Udvarhelyen lakott ő tanulás végett,
 Széken felszentelték s ére kívánt véget.
 Innen szent vallásunk oltalmazására
 Elmene Kecsetbe prédikálására.“

— Itt megszakad ezen — a papok rendére vonatkozó —
 adat; ugy látszik, veszett el belőle, mi ezen anyakönyv sza-
 kadozott és kötésének széthullott állapotából, valamint abból
 is gyanítható, hogy Vajda következőjéről legalább még ha-
 sonló módon feljegyzés történt, azt mint bizonyost sikerült
 kinyomoznom. Vajda után voltak még papok a következők:
 Kovács Mózes, Pataki István, Sipos István, Biró Károly, ki
 jelenleg mocsolyai pap. Amaz anyakönyvi jegyző-könyv, mely
 a közlött adatokat tartalmazza 1783-ban veszi kezdetét Pál-
 ffy Dénes papságában, kinek az anyakönyv megkezdése s
 a papoknak — legalább az ő idejéig — ily módon feljegyzése
 tulajdonítható. Minthogy azonban ő 1780-ban lett pap Fi-
 átfalván és még előtte 3 pap összesen 17 évig paposkodott:
 ebből az gyanítható, hogy még lenni kellett egy más anya-
 könyvnek, melyről hallottam is annyit, hogy tán 1848-ban
 elveszett volna. Pálffy Dénes 1780-ban levén pappá, előtte
 pedig még három 17 évig szolgálván, ebből kifolyólag körül-
 belől ilyen kronologiai sorrendbe vehetők Fiátfalva papjai;

1) Árkosi Ferenc	1763—1765.
2) Málnási Dávid	1765—1774.

3) Kónya Péter	1774—1780.
4) Pálffy Dénes	1780—1792.
5) Bartok Gábor	1792—1793.
6) Pálffy Dénes másod-izben	1793—1796.
7) Kiss János	1796—1806.
8) Pálffy Mózes	1806—1811.
9) Vajda Ferenc	1811—1814.
10) Kovács Mózes	1814—1816.
11) Pataki István	1816—1832.
12) Sipos István	1832—1852.
13) Biró Károly	1852—1872.
14) Soós Farkas	1872 október óta.

Igénytelen soraimat és ezen tán csekély érdekű adatok
 közlését bezárom azon óhajttással: vajha községünk mind két
 prot. testvér egyházának főbb előljárói odahatnának — né-
 zetem szerint, inkább tehetnék, mint mi, kik közvetlen érint-
 kezésbe vagyunk a néppel, — hogy egy vasárnap, egy papi
 szolgálattal váltogatva érnék be; a másik pap pedig az alatt
 a vasárnapi iskolázattal foglalkoznék és általában a ren-
 des iskolások tanításánál is több kötelezettese lenne!

Vajha, máshol is — főleg most, midőn az egyházi személy-
 zetben oly nagy apadás van — mi prot. édes testvérek men-
 től szorosabban egyesülhetnénk; egy helyt egyik, más helyt
 a másik nyerne; de minden esetre nyerne az egyetemes prot.
 egyház, erősödnénk, izmosodnánk — szemben mostoha-test-
 véreinkkel!

Adná isten!

Közli: *Soós Farkas,*
 fiátfalvi ev. ref. pap.

J e l e n t é s .

a „Protestáns theologiai könyvtár“
 ü g y é b e n .

Vállalatunknál mai nap a tényleg befizetett részvénye-
 sek száma épen 500, s ez szolgáljon megnyugtatóra azok-
 nak, kik már befizettek, jóllehet okuk volt, azon nézetben
 lenni, hogy a protestáns-egylet, ha egyszer megindította a
 vállalatot, bármily anyagi veszteség árán is fen fogja tar-
 tani a megígért három évig.

Az előlegesen aláírók száma 630 volt; de azok közt,
 kik tényleg befizettek, több mint 100 olyan, kinek neve az
 előlegesen aláírók közt nem fordul elő; és így még vagy 250-
 en nem fizettek be, kik magukat saját nevök aláírásával el-
 kötelezték. Az efféle jelenségek egyházi életünk mindenik
 ágában nagy kárt okoznak, mert ily ingatag alapon nem csak
 egy kis irodalmi vállalatnál, de semmiféle nagyobb ügyünk-
 ben sem lehet biztos számítást csinálni. A jelen esetben is,
 kénytelen valék e miatt, a már megkezdett nyomdai munkát
 egy kevés ideig félbeszakítani.

Méltóztassanak az illetők kegyesen meggondolni 1-ör
 azt, hogy a „Franklin“ nyomdával, mely a munkát fel-
 vállalta, olyan szerződést kötöttem, mely rájuk is számít, s
 pontosságuk esetén a vállalatra nézve előnyösnek mondható,
 ellenkező esetben nagyon hátrányos lesz; és 2-or azt, hogy
 ezen vállalatnak csak szellemi létrehozója és kezese a pro-
 testáns-egylet, de anyagi tulajdonosa annyira maga az elő-

fizetők társasága, hogy mi az őszes előfizetési pénzt, minden nyereséget visszautasítva, el fogjuk költeni a könyvtárra, és erről előfizetőinknek nyilvánosan számot adunk. Tehát az illetők nem engem, vagy a prot.-egyletet károsítják, hanem az előfizetők társaságát, a melynek önkintes és nyilvános névaláírásuk folytán valóban felelősek is.

A befizetési határidő január 15-én eltelt, de ezennel meghosszabbítottam február 5-ig, azután azonban, utánvét mellett postára adom az illetőknek a könyvet.

Ezen határidőig az ujonnan jelentkező előfizetőket is elfogadom a rendes 4 frt. évi díj beküldése mellett, azontúl csak ha az első kötetre a bolti árkülönbséget ráfizetik, és csak annyit, a mennyit a készletből ki tudok elégíteni.

Ismételve figyelmeztetem előfizetőinket, hogy a könyvek igen szép angol diszkötésben is megrendelhetők, kötetenkint 50 kr. felülfizetéssel, s az első évben három kötetre számítva 1 frt. 50 kr. felülfizetéssel. Ezen öszszegnél, egyenkint kötetve, a legegyszerűbb papír táblás kötés sem kerül kevesebbe, de a mi kötésünk kétannyiért sem szerezhető meg.

Pest, január 23-án, 1874.

Kovács Albert,
a theol. könyvtár szerkesztője.

KÖRÖZTETNEK.

112—1874.

Szilágy-szólónoki egyházmegyénkben a krasznai kántor-tanítói állomás. Javadalma:

1) 4 kalangya buza; 2) 88 véka elegybuza; 3) 185 veder must; 4) 130 szekér fa; 5) a gabonát és bort nem termelő kepe-fizetőktől mintegy 100 o. é. frt; 6) tandíj minden tanulótlul $\frac{1}{2}$ veder must és 40 kr, tanulók száma 60—70; 7) bért nem fizetőktől temetésért 50 kr. o. é. 8) tisztességes lakás, mely áll 2 szobából, konyhával, kamarával és pincével.

Pályázati határnap, március 15.

A folyamodványok szilágy-szólónoki esperes, t. t. Dombi Lajos aa.-hoz Bogdándra (u. p. Hadad) küldendők.

Kolozsvártt, január 31, 1874. *Nagy Péter,*
erdélyi ev. ref. püspök.

113—1874.

Küküllői egyházmegyénkben:

I. A küküllővári másod-osztályú lelkészi állomás. Javadalma:

a) 50 véka gabona, buza és törökbuza; b) 32 frt. pénz; c) egy birtokostul 6 kalangya buza, és 3 veder bor; d) fára 10 frt. o. é, e) kánonika porció 16 hold 174 \square^o szántó, többnyire első-osztályú; 8 hold 248 \square^o kaszáló és egy 80 veder termő igen jó fekvésű szőlő.

Pályázati határnap, március 15.

II. A medvési másod-osztályú lelkészi állomás; jövedelme:

1) 94 kal. buza; 2) 42 véka szemes buza; 3) 72 veder must; 4) 8 szekér széna; 5) 11 szekér ágfa; 6) 88 frt. dézma-kárpótlás; 7) kánonika porció 9 hold 1141 \square^o szántó, 1 hold 1295 \square^o kaszáló; 8) nyári tanításért az ifjak tesznek egy-egy napszámot.

Pályázati határnap, március 15.

III. A m.- és ó.-délii harmad-osztályú lelkészi állomás. Fizetés:

1) 86 kal. buza; 2) 96 véka buza; 3) 5 szekér fa és 2 frt. fa-pénz; 4) konzisztoriale beneficium 7 frt. o. é; 5) keresztelésért egy tyúk és egy kenyér; 6) esketésért 1 frt; 7) temetés 87 $\frac{1}{2}$ kr; 8) kánonika porció 10 hold 956 \square^o szántó, 1 hold 870 \square^o kaszáló: a földeket az egyháztagok szántják.

Pályázati határnap, mácius 15.

IV. A sz.-almási harmad-osztályú lelkészi állomás. Jövedelme:

1) Gr. Rhédei Juliánna urasszonytul 15 véka elegy buza, 15 véka törökbuza; 15 szekér fa, melyet a lelkész vitet be.

2) Mltgs. Babos Lászlónétul 20 frt. és 15 szekér fa, ezt is a lelkész viteti be.

3) Más hallgatóktul: a) 12 kal. buza; b) 31 véka szemes buza; c) 38 véka szemes törökbuza; d) 8 frt. fa-pénz.

4) 46 frt. 27 kr. dézma-kárpótlás, mely a tul-élvezés miatt csak több év mulva jó folyamatba.

5) Kánonika porció: 1 hold 1589 \square^o szántó, 3 hold 792 \square^o kaszáló.

6) 6 eke-napszám, széna és sarju behordásra 10 szekér.

7) Nyári tanításért 15 tenyeres napszám.

8) Jó szállás nagy gyümölcsössel.

Pályázati határnap, március 15.

A folyamodványok mind a négy állomásra nézve küllői esperes t. t. Benedek Ferenc aa.-hoz Haranglábba (u. p. Dicső-Szent-Márton) küldendők.

Kolozsvártt, január 31, 1874. *Nagy Péter,*
erdélyi ev. ref. püspök.

114—1874.

Kolozs-kalotai egyházmegyénkben a türei kántor-tanítói állomás; fizetése 173 frt. 63 kr. o. é.

Pályázati határnap, március 15.

A folyamodványok kolozs-kalotai esperes t. t. Szakács István aa.-hoz Sz.-Lónára (u. p. Gyalu) küldendők.

Kolozsvártt, január 31, 1874. *Nagy Péter,*
erdélyi ev. ref. püspök.

115—1874.

Udvarhelyszéki egyházmegyénkben a fejér-egyházi harmad-osztályú lelkészi állomás. Fizetése:

1) 81 frt. 30 kr. kegy-hagyományi kamat; 2) 32 frt. 17 kr. Telekiánum és konzisztoriale beneficium; 3) 50 frt. Sárpatakiánum a n.-enyedi főiskolától; 4) Segesvárról papbér 40 frt; 5) Sárpatakról 8 véka elegybuza és 3 frt. 38 kr. kamat; 6) 8 hold 525 \square^o első, 1 hold 500 \square^o másod-osztályú szántó, 3 hold 785 \square^o másod-osztályú kaszáló haszonélvezete.

Köteleessége: a sárpataki és segesvári leány-egyházakba beszolgálni, Fejéregyházán a tanköteleseket tanítani.

Pályázati határnap, március 15.

A folyamodványok udvarhelyszéki helyettes esperes t. t. Solymosi István aa.-hoz Bögözbe (u. p. Sz.-Udvarhely) küldendők.

Kolozsvártt, január 31, 1874. *Nagy Péter,*
erdélyi ev. ref. püspök.

89—1874.

Marosi egyházmegyénkben a mező-paniti fi-tanító állomás. Fizetése 300 frt. o. é. egy öl fa és tisztességes lakás.

Pályázati határnap, február vége.

A folyamodványok marosi esperes t. t. Vályi Pál aa.-hoz Ny.-Szent-Benedekre (u. p. Ákosfalva) küldendők.

Kolozsvártt, január 31, 1874. *Nagy Péter,*
erdélyi ev. ref. püspök.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

IV. ÉVFOLYAM

KOLOZSVÁRT, FEBRUÁR 12, 1874.

163—7. SZÁM.

Megjelenik minden esütőtökön egy iven. — Előfizetési ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. Szerkesztőségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca, 9 sz. —

A polgári házasságról.

Motto. Es kann ja Niemand leugnen, dasz die Ehe ein äusserlich weltlich Ding ist, wie Kleider, und Speise, Haus und Hof; weltlicher Oberkeit unterworfen, wie das beweisen so viele Kaiserliche Rechte darüber gestellet. So finde ich auch kein Exempel im Neuen Testament, dasz sich Christus, oder die Apostel hätten solcher Sachen angenommen.

Luther.

(Folytatás.)

Luthernek e nyilatkozata korrekt, akár a házassági viszony megkötésének történelmi fejlődését tekintjük; akár a protestántizmusnak felfogását az állammal szemben, melyet souverainnek ismer el, s melynek megadja azon jogot, hogy alattvalóinak minden viszonyai felett lelkiismeretesen őrkdjék; igen az iskolák és a család felett is. És itt legyen megjegyezve az is, hogy a protestántizmusnak e felfogásából önkint következik, hogy az amolyan jelszók: „az állam és egyház közti viszony meghatározása;“ „szabad egyház, szabad államban“ sat. nem tartoznak a protestántizmusra, mint a melynek semmi összeütközése, sem követelése nincs az állammal szemben; valamint, hogy ama harcot is, mely a házassági viszonynak az eredeti alapokra való visszavezetése miatt támadt korunkban, sem elő nem idézte, se nem szítja. Ez határozottan a katholicizmus érdeme és bűne.

Tudjuk, hogy vannak a protestáns egyház kebelében is olyanok, kik reakciót fejtenek ki az állammal szemben s így a polgári házasság ellen is fellázadnak. Ezek az orthodoxusok. Ám, mi köze van a tiszta protestántizmusnak az orthodoxiával? Hanem ha az, a mi van a világosságnak a sötétséggel. Jó, hogy nálunk erről beszélni, nem szükséges: a magyar protestántizmusban nehezen fog tért nyerni valaha az orthodoxia s ha néhol felüti is fejét, halvány majmolása az csupán a külföldi e nemü

törekvéseknek, de a mely észrevétlenül tűnik el, mint a lápok vize a sivatag homokjában. A polgári házasság behozatala ellen pedig nem hiszszük, hogy egyetlen hang is omelkednék a mi táborunkból.

Annál kevésbé hiszszük ezt, mert józanul felfogott érdeke ellen cselekednék az, ki ellene működne, meggondolván amaz ellenséges faktorokat, melyekkel szemben a mi diadalunk mindig kétes. Érttem az ultramontan katholicus papságot és a vegyes házasságokat, melyek forrásai az örökös összeütközésnek, nem csekély kárára ugy a társadalmi együvértartozás szükségének, mint a családi békének, s magának az igaz vallásosságnak is, melyeknek meglazulásával az erkölcsi alap ing meg, a mely pedig fundamentuma kell hogy legyen a keresztyén civilizációnak.

Alkottak ugyan nálunk is egy törvényt, mely az 1868-ik évi LIII-ik törvénycikkben nyert kifejezést, s mely a vallási surlódásokat akarta elhárítani. Sok jó van e törvényben, kétségen kívül; mi nem rösteljük kimondani, hogy legnagyobb hibája az, hogy fél-rendszerű. Mert, vagy általános szabadságot kell kimondani, vagy ha interkonfeszziós törvényt hoznak, akkor minden megszorítást bele kell foglalni, mely kötelez engemet is, de a római pápát is, még pedig szigorú és az első tetten-kapítás percében végrehajtandó büntetés terhe alatt.

Ez az eset pedig nem áll. Az említett törvény ugyanis kimondja: hogy a „reversalisok érvénytelenek.“ E fogalmi meghatározással a mi szabadelvű (?) törvényhozásunk azt hitte, hogy elég tett az idők követelésének és reputációját megmentette. Csalódott; mert ez által egy oly megnevezhetetlen helyzetet teremtett, mely mint az eső cseppek lassankint elmoszák még a követ is: ugy e fél-rendszerű kárára van a vallásosságnak s meggyengíti azt a tiszteletet, melylyel minden embernek viselteni kell amaz institúció iránt, mely ez idő szerint még alapja a társadalmi rendnek.

Nem tehetjük, hogy konkrét esetekre ne utaljunk; lehet olyanokra, melyeket vidéki olvasóink, kik vagy békés egyetértésben élnek, vagy mert a szám többsége által előnyben vannak, nem is tartanak lehetségesnek.

Egy vegyes-házasság megkötendő, a minő igen sok van, például, oly községben, mint Kolozsvár, hol kilencezer református él, ugyanannyi rom. katolikussal szemben. Ha egy ily pár előbb a ref. papi hivatalnál jelentkezik a szükséges kihirdetés végett, mi a törvény-könyvvel kezünkben figyelmeztetjük azon kötelességek teljesítésére, melyek a törvény szerint teljesítendők s ez esetben — a józan észre apellálván — nyugodtak lehetünk, hogy a törvény — legalább bizonyos tekintetben — tiszteletben fog részesülni. De ha a katolikus pap előtt jelennek meg előbb, úgy az a pár el van veszve végképpen a prot. egyházra nézve. Azon hatalomnál fogva, melyet a kath. pap gyakorol hallgatójára az által, mert a gyóntatás által urává tolja fel magát lelki életének, és mert erkölcsileg hat rá a purgatorium és a pokol megemésztő tűzének fenyegetésével, az a szegény kath. ember kész lemondani a házasság megkötéséről, minthogy elkárhozzák. E helyzetben, a prot. fél, a kit meggyőződése ugyis felül emelt e nyomorult mizériákon, mindenbe beleegyezik; beleegyezik, hogy a katolikusoknál eskessék, s bár a törvény érvénytelenek képtette a reversálisokat, de a békeségért s jövőendő boldogságáért, reversálist ír alá s fájdalom, azt megis tartják akár hányan s a kath. pap minden lelki sérelem nélkül kereszteli meg a prot. apának fiát, lábbal tapodván a törvényt. Hány protestánst veszünk el ez által? S ha panaszt emelünk: a miniszter arra utasít, hogy a reversális érvénytelen s tán törvénytelen is, ezért nyugodjunk meg; a kath. papság pedig azt mondja: hogy ő nem szegte meg a törvényt; ha a fél adta, ő elvette s jót nevet a markába.

Egy másik eset. Mi élünk — úgy nevezett — szentszéki jogunkkal; házassági váló-perekben autonomiánk van. Ha egy elvált prot. fél egy kath. féllel házassági szövetséget akar kötni: az nem lehetséges, mert a kath. pap nem hirdeti ki. Tehát, vagy protestánssá kell lenni a kath. félnek és így sérelem esik hitén; vagy félbe marad a házasság, s ez által egy pár embernek lehető boldogsága örökre megsemmisítettetik.

Ezekhez hasonló ezer példával tudnánk szolgál-

ni; de mellőzzük, hogy amaz esetet hozhassuk fel, hogy például, keresztyén és zsidó házassági szövetséget egyáltalában nem köthet, mert az egyház tiltja. Tiltja-e a vallás; tiltja-e az a jó isten, ki minden embernek szerető édes atyja? Erre adja meg a feleletet magának minden vallásos kedélyü, de egyszerűsrimind felemelkedett szellemü ember. Mi csak arra figyelmeztetünk, hogy az isten — a Jónás próféta általi dacára — megkegyelmezett Ninivének; s hogy Pál apostol minden embernek hirdette istennek dicsőségét.

Ezeknek s ezekhez hasonló ezer meg ezer nyomoruságnak akar gátat vetni a felvilágosodás az által, hogy a polgári házasság behozatalával viszaadja e tekintetben az intézkedés hatalmát az államnak, a honnan eredett. Az államnak nincs baja senki hitével, vallásos meggyőződésével; az állam becsületes és erkölcsös embereket föltételez, s hogy valaki az-e, nem azt kutatja: hogy keresztet vet-e; tagja-e a „Jézus szent szive“ társaságának; zsoldárokat énekel-e ekint: „erős várunk nekünk az isten;“ vagy ma is Mózesre esküszik; hanem nézi az életnek cselekedeteit s a szerint ítél: büntet, vagy jutalmaz.

Van még egy hatalmas indok, mely az államot, mint oly hatalmat, mely alattvalóinak boldogsága felett kell hogy lélekismeretesen örködjék, arra kényszeríti, hogy a házasság megkötését saját kezeibe vegye vissza. Ez indok: a csalhatatlansági dogma, mely határozottan gyökereiből forgatta fel ama jogi viszonyt, mely az előtt állott fenn az állam és a rom. kath. egyház között. Kimondatván e dogma, az állam még csak nem is koordinált, hanem egy felette álló — isteni tekintélyen nyugvó s tőle származó — hatalommal látta magát szemben. A meny nyiben e dogma a lélekismeretet érinti csupán, az államnak nincs joga, ellene támadni: higgyen, kinek a mit tetszik, „sequitur quisque religionem, quam vellet;“ de, midőn arról van szó, hogy alattvalóinak lelki nyugalma, s az őtet alkotó családok békés boldogsága forog a kockán; midőn arról van szó, hogy e viszony fontosságát és méjjen ható jelentőségét tán éppen ellene használja fel egy az államon kívül levő hatalom iránt szolgáló engedelmességgel viseltető ultramontan, jezsuita papság: ezt nem türheti el a modern állam, mely levetközvé az absolutizmust, mint a nép souverain akarátának betetőzése áll fenn souverain hatalommal s így nem csak jogai, hanem kötelességei is vannak.

Igy fogják ezt föl ma már világszerte s így fogták fel eleitől fogva. Éppen ezért, a polgári házasság nem protestáns találmány; a protestántizmusnak tulajdonképpen nincs is rá szüksége; hiszen, nálunk a házasság nem szakramentum; és ha még a szakramentumokra sem kötelezhetünk valakit erőhatalommal, annál kevésbé ragaszkodhatunk, vagy akarunk ragaszkodni egy oly intézményhez, mely kívül áll a vallás határain. Természetesen, a rom. kath. papság nem így fogja fel; s mégis, a végzet úgy akarta, hogy a legkatholikussabb Franciaországban igtassák legelőször törvénybe. Az 1791-iki forradalomnak jutott a szerencse, hogy próklámálván az emberi jogokat, e tekintetben is első legyen. A következő évben, 1792, szept. 20-án már ki is hirdettetett a törvény, mely szabályozza a házassági viszony megkötését, s kimondja minden franciára nézve annak kötelező voltát; ez elveket azután elfogadta az első Napoleonról nevezett „Code Napoleon“ név alatt ismeretes törvény-könyv is.

Nem csupán Franciaországban van azonban így: régóta érvényben van Hollandban, Belgiomban, Németország sok tartományában; sőt éppen Olaszországba is megtalálta útját s mint említők, közelebbről Poroszország is bevette. Nem lehet eléggé csodálkoznunk, hogy a mi államunk, mely politikai geniuszok hiányában, idegen országok institúcióit másolgatja le szolgálilag, e tekintetben még hátra maradt. Hanem, emberek és országok mindig hajlandóbbak a rosszra, mint a jóra: „video meliora, proboque, et deteriora sequor“!

Szász Gerő.

(Folyt. következik.)

Észrevételek,

a „népiskolák iránti közönyösségekai“-ról írott cikkekre.

(Folytatás és vége.)

Most következik egy titkos baj, egy nehezen kiirtható, veszélyes gyom a nép lelkében, mely kártékony hatású a társadalomra nézve: és ez a kaputos osztály iránti bizalmatlanság, idegenkedés.

Nem egyszer lehet hallani a nép szájából: miért nem hagynak nekünk békét az urak; miért akarnak gyermekeinkből profeszszorokat csinálni; van elég okos ember, ne szaporítsák az ingyen élőket; megéltünk mi eddig is a magunk becsületéből, megéltünk ezután is.

Mondjuk ki a valót: az a téves fogalom él a nép lelkében (mint fennebb is érintém,) hogy a mivelt, szerinte, a kaputos osztály az ő zsirján élődik. Mi szántunk, vetünk, mi fizetjük a papot, tani-

tót, jegyzőt, tiszteket; ha mi nem lennénk, éhen vesznének el az urak. S mert ezt hiszi, ezt vallja: egyszersmind ellenszenvvel viseltetik intézményei iránt, hová sorozandó az iskola is.

A kormány által ajándékozott tan-eszközök megérkezvén Zsobokra, bemutattam azokat az iskola-széknek, azt hittem, nagy örömet szerzek vele. Csalódtam; az iskola-szék-oda nyilatkozott: hogy a tanszereket haladék nélkül vissza kell küldeni. Azon kérdésemre: miért; azt felelték: „pénzért nem kell, mert eddig is ellehettünk az ilyenek nélkül; hogy pedig ingyen adnák, azt nem hiszszük, mert mi sem adnánk ingyen semmit az uraknak.“ Vagy kísértse meg valaki, megértetni a néppel azt, hogy a jobbágy-ság eltörlése a mivelt osztály lelkében fogamzott meg: lás-suk, fog-e ez sikerülni?

Midőn tehát azt látja a nép, hogy gyermekeit a mivelt osztály (egy általa célszerűtlennek, sőt károsnak gondolt nevelés által) úgy szólva, ki akarja azon körből emelni, a melyben eddig éltek szülői, ősei, még pedig megelégedetten, boldogul; midőn látja azt, hogy a mivelt osztály a nevelés által az ifjúságot magához akarja emelni, édesíteni: csoda-e, ha minden nevelő intézetet osztálya irtó ellenszenvének tekintve, attól idegenkedik?

Én az elmondottakból magyarázom ki népünknek az iskolák iránt tanusított közönyösségét.

Elmondom már a feletti nézetemet is, vajjon, valóban oly ijesztő horderejű-e a baj, minőnek értekező állítja; és végre, hogy lehet-e valami orvosszert találni megszüntetésére.

Őszintén mondom, népünknek az iskolai miveldés iránti közönyösségében sem valami rendkívülit, sem pedig aggasztót nem látok. Szó sincs arról, hogy jó ne lenne, ha népünk a külföld legmiveltőbb népeivel egy színvonalon állana; de mit tehetünk arról, hogy mi később léphettünk fel a cselekvés terére, és így elmaradtunk? Kétség kívül semmi egyebet, mint azt, hogy igyekezzünk, kipótolni e mulasztást, hogy gyorsítsuk lépteinket, kétszerezzük igyekezetünket. De miért aggodnánk azért, hogy a gyermek tapasztalatlan, hogy nem látja át azt, a mi javára szolgál? Hiszen, még értelme fejletlen. Majd, ha a gondos, lelkiismeretes szülők felügyelete, vezetése mellett elméje világosodik: fogalmi is tisztulnak, megkülönbözteti a jót a rosszról, hasznost a károsról. Miért aggodnánk azon, hogy népünk nem vonzódik az iskolákhoz? Nézetem szerint, aggodalmunk csak akkor lenne alapos, ha ezen baj elhárítására már korábban mindent megtettünk volna, s még sem lehetne még reményünk is miveldéséhez. Már pedig ehhez biztos reményt nyújt az emberiség folytonos előhaladása. Ezen reményre jogosít fel a tudomány által örömmel üdvözölt Darwin leszármazási és fejlődési elmélete is, mely midőn minden álszemérem nélkül őseinket létünk egyik távol hagyott pontján az ő majmokkal egy közös alaktól származtatja, másfelől önkénytelenül figyelmeztet bennünket tökéletesíthető lelki tulajdonainkra, ösztönt nyújt a távol múltból tett bámulatatos haladásunk megfigyelése által erőt nyerni a lankadatlan haladásra, a fokozatos fejlődés

törvénye alapján elérendő szellemi végetlen nagyság célja felé.

Aggodjunk-e azon, hogy népünk nem képes, belátni azt, a mi reá nézve üdvös, ohajtandó? Avagy, nem helyesebb-e, ezen alaptalan, célhoz nem vezető aggodalom helyett arra törekednünk, hogy a célra vezető eszközöket minél fogatosabban alkalmazzuk, használjuk fel a végre, hogy lelkük mivelődven, minél korábban beláthassák a nevelés áldásos voltát, melynek birtokában juthat el csak az ember rendeltetése céljának megközelítése felé.

Nem kötelességünk-e, követni az értelmes kertész példáját, ki a vad csemetét kiülteti, beoltja, metszi, idomítja, szóval, mindent elkövet arra nézve, hogy csemetéje minél tökéletesebben fejlődjék, s minél izletesebb gyümölcsöt neveljen.

Ne aggodjunk tehát a miatt, hogy népünk nem érdeklődik a nevelés ügye iránt, hanem tőlünk kitelhetőleg siettessük azon idő eljövételét, melyben érdeklődni fog iránta: erre pedig egyedüli eszköz a kényszerített iskoláztatás.

Kormányunk kimondotta az ígét az 1868. XXXVIII-ik törv.cikkben, rajtunk áll — nagy részben — hogy az ige testté váljék; a mi kötelességünk, bizalommal és lelkiismeretesen

nyújtani segéd kezét a kormánynak a végre, hogy az idézett törv.-cikk tényleg életbe léptessék. Szigorú kötelességünk, örködni egy a rendes iskola-köteles gyermekek pontos iskolázása, mint a ifjuság tovább fejlesztése felett.

Különösen pedig, oda kell hatni egy a tanító karnak az iskolában, mint a papságnak az ifjuság tanításánál, és a szószékben, hogy a nép lelkébe megrögzött előítélet, bizalmatlanság a mivelte osztály, és annak intézményei iránt lassankint kialudjék, s adjon helyet azon nemesebb, tisztább fogalomnak, hogy minden osztálya a társadalomnak tiszteletre méltó, ha rendeltetése céljának, a közjó előmozdításának híven megfelel; hogy egyik osztály a másikat nem nélkülözheti; hogy egyik osztály jólléte nem zárja ki a másikat jóllétét; hogy a társadalom különböző osztályai épen egy, mint azoknak egyes tagjai egymásra vannak utalva, egymásért vannak teremtvé; hogy a társadalom különböző osztályainak egybesimulása által várható, remélhető isten országának eljövetele.

Ha ezen igyekszünk teljes erőnkül, akkor, de csak is akkor szünik meg népünkben az iskolák iránti közönyösség.

Mike Lajos,
zsoboki réf. pap,

TÁRCA.

Történeti apróságok a multból.

I.

Régi okmányok a történész előtt annál becsesebbek, mentől több adatot tartalmaznak a rég mult élet-viszonyok vissza-varázslására, hogy azoknak szellemileg mintegy közvetlen szemlélője lehessen.

Midőn az erd. ev. ref. egyházkerület egyik ma is virágzó, s a multban, okmányokkal kimutathatólag, folytonosan önálló kolozsvári egyházának s tanodájának csaknem két század előtti életéből az alább következő okmányt, *) külön tanulmányt igénylő kibetűzése után leírva, az olvasó közönség elébe adom: azon meggyőződésben vagyok, hogy egyfelől a hivatott által majdan megirandó erd. ev. ref. egyház történetéhez felhasználandó adat-halmazhoz egy porszemmel én is járulok; másfelől, a már két századdal ezelőtt legtekintélyesebb kolozsvári ref. egyház kormányzati szervezetében, jövedelmei, és kiadásai felmutatásában érdekes olvasmányt nyujtok minden protestáns olvasónak. Nyelvezete s irmodora a magyar nyelvnek Erdélyben kétszáz év előtti állását híven tükrözi vissza. A leírásban az eredeti szöveget híven megtartottam, de orthographiai tekintetben némileg a mai nyelvezethez alkaltattam, hogy annál élvezhetőbb legyen.

Tartalmáról szóljon a következő szöveg:

Anno 1683 die 5 et 6 decembris Kolozsváratt egyben gyűlt reformáta religion levő külső és belső rendből álló méltóságos és tiszteletes synedriuntól rendeltetvén mi az kolozsvári ekklezsia és schola igazgatásának, jövedelmének és

*) Eredetije az erd. ref. igazg. tanács levéltárában, a lomok között találtatott.

fogyatkozásának megvizsgálására, abban az munkában az meny nyire lehetett, die 7 et 8; 3 — szerint fordultunk, a világosságnak okáért három punktomokban tettük. Első az gondviselés és igazgatás rendiről; második, az jövedelmekről; harmadik, az fogyatkozásokról.

I. A gondviselés és igazgatás rendiről.

Boldogs emlékezetű második Rákóczi György fejedelem, Kemény János és más uri belső egyházi rendből álló kommisszariusok által csinált volt olyan rendet az kolozsvári ekklezsiaiban, hogy annak minden dolgainak gondviselőre redeltessenek a ekklezsia eleiből tizen négy kurátorok. Ezek penigs az ekklezsia javainak, jövedelmének perceptori mindnyájan nem voltak, hanem egy-két személy volt az rendkívül való jövedelmeknek, vagy kollációknak kurátora; ilyen volt az ő idejében: Várad Miklos, Fliforch Ferenc; mások az rendszerint való jövedelmeknek penigs perceptori, erogatori voltak az quartások, mely rendtartás megtartatott mind az oltától fogva eddigs, és ez nevezetik konzisztoriumnak, minthogy néha derék dologra ezeken kívül az ekklezsia eleiből számosabban is konvokáltattanak; hanem im nem régen eő kegyelmek maguk egy találtak jobbnak, hogy mivel anynyi embert minden kicsiny dologból való kérdőre mindenkor öszszegyűjteni bajos, választottak az tizen négy közül négyet, ugymint Tötöri István, Budaj Mihály, Pozsgai Márton, Hajdu György és ezek mellé az prédikátorok közül egyet, ugymint Némethi Mihály uramot és az profeszszorok közül is egyet, ugymint Pataki István uramot; csináltattanak két záru ládát, az melyben az ekklezsianak az mi jócskái vadsnak és ezután lésznek, tétessék, az minthogy inventarium szerint, minden bonumit, leveleit betették és egy assoku-

rálják, edgyik kolcs Budai Mihály külső-, másik Némethi Mihály belső rendből álló kurátor kezében álljon, és edgyütt percipiálják, edgyütt is erogálják eő kegyelmek, kivált az aknákról járó pénzt, az buza, bor, gabona et similia, ha mi volna, az quártások kezén jár és az olyanokhoz ez az hat kurátor nem nyul.

Az quártások kezén jár az kolozsvári bor, buza-dézma, az jószágbul, az tisztartótúl administrált és malmok jövedelme, kik is számadó szolgák és esztendönként relációjukat az kurátorok közül rendelt négy exaktoroknak beadják, az mely négy exaktorok az relációt megs vizsgálván diskuszsióra az konzistorium elibe viszik és ott szakad vége. Ha ki adossa marad, fizet, ha ki nem quietantiával absolváltatik. Valakik eddigs quártások voltak, azok dolga mind eligazodott, az mostaniak Hetez Pál és Ujfalusi Sámuel uraméknak fog-nak számot adni.

Az ajtoni és hozzá való porciocskának tisztartója va-gyon, mostani neve Gyulaj István, mintegy prefektusi forma inspektora penigs Budaj Mihály uram, de eő kegyelme sem-mit nem percipiál ettől az tisztartótúl, s azon formán vesz-nek számot, hogy ettől az tisztartótúl három esztendeje vagyon, hogy számot nem vettek. Eddig az rendről szol-lottunk.

II. Az jövedelmekről

Vagyon az ekklezsiának pénz-jövedelme az aknákról annuatim frt. 1600. Barsai Ákos kollációja...annuatim frt. 300, és száz szekér fa. Felső-Bányáról ezer forintnak inte-resse frt. 100 ez teszen = 2000. És ez mégs jár eszten-dönként, de nincsen akadály nélkül, mint ide alább az fo-gyatközásokról való punktumból meglátszik.

Az város kapuja előtt való öt kövü malom, melynek három esztendei relációkból az mint kitanulhattuk, eszten-dönként való jövedelme praeter propter. cub. major 150, vagy 160.

Az alparéti négy kövü malomnak fele, ennek is pra-eter propter esztendei jövedelme cub. maj. 60.

Az apahidi malomnak és porciónak buzabeli jövedel-mit az három esztendős reláció szerint annuatim plus minus cub. major. 80, vagy 75.

Az kolozsvári bor-, buza-dézmának fele; az buza most csak cub. 600 erre az részre, de mind bor, mind buza igen szépen jó be az dézmán, mikor isten áldását mutatja.

Az ajtoni porció és Tordavármegyében alsó, felső Fe-lének, Aszszony-falvának fele-fele régi urbarium szerint volt circiter negyven ember mind körülbe, de most annak is sok héjját mondják; ki elbujdosott, ki megholt, hat ekét mondanak, hogy kitelik, majorkodása az mint látjuk egy esz-tendőben sem megyen ötven köből buza vetésre és holmi ke-vés zab, arakoly, három esztendőbe adott relációjából az tisztartónak, ugy látjuk öt, száz-hat száz kalangya buza ter-mett csak esztendönként. Most sem maradott az vetésből több háromszáz kalangyánál, de ebben is vagyon fogyatkozás.

Két sütő-háza is vagyon az ekklezsiának, melyek jö-vedelmét az scholában percipiálják, minthogy az kész ke-nyerül megyen be, de nem sokra terjed hetenkint.

Ezek az állandó és bizonyos jövedelmek, melyek ekkle-

zsia-jóságak és jövedelmeknek hivattatnak, inkább az kollá-cióc szerint, mint sem az schola jövedelmének erogáltatik, peniglen promisszum prédikátoroknak, profeszszoroknak, deá-koknak, kántoroknak és egyéb sallarisztáknak, mint arról való subvektált extraktus megmútatja, melyet eő kegyelmek adtak be az mi szónkra.

Az kolozsvári ekklezsiához járandó pénzbeli, borbeli és buzabeli jövedelmek perceptumának rövid extraktussa.

Pénzbeli perceptio

Az aknákról az eő ngk. donatiójuk szerint administrál-tatik, melyet is nehezen percipiálhatnak	1600 frt.
Felekről administrálnak	300 frt.
Bányáról interes-péNZ	100 frt.
Summa	2000 frt.

Erogatio ejusdem.

Tiszteletes Némethi Mihály uram fizetésében	230 frt.
Tiszteletes Vásárhelyi uram	230 frt.
Tiszteletes Tolnay István uram	257 frt.
Tiszteletes Pataki István uram	257 frt.
Az szász prédikátornak	192 frt.
Egygyik magyar kántornak	72 frt.
A másik magyar kántornak	40 frt.
Az szász kántornak	60 frt.
Az klaszsisz préceptoroknak	210 frt.
Az diákoknak mensuális pénze	216 frt.
Eött alumnus diákoknak	100 frt.
Az diákok sütőjének	40 frt.
Az két egyházfiaknak	24 frt.
Az csaplárnak	10 frt.
Az órásnak	16 frt.
Az két quártásoknak	30 frt.
Az monostori prédikátornak	10 frt.
Az két sütő házakban	34 frt.

Tota summa erogationis 2028 frt.

Ezen kívül az ekklezsiának külömb-külobb szükségire, parokhiális házak építésire, skholára, sütő-házra, templomok-ra esztendönként elkölt 600 frt. Mostan peniglen megsor-vadván az ekklezsiák házainak zsendelyezési, nem hiszszük ezer forinttal, hogy restaurálhassák őket.

Perceptio tritici

Noha az isten áldása nem mindenkor egyaránt szolgál, néha több, néha kevesebb, az dézmának csak fele jár az mi ekklezsiánknak, mostan penigs a tatároktól eltapadtatván, hatszáz kalangya buzánk az mi részünkre nem jutott. Az-zal csak az Dnus salaristákat is megs nem érjük. Hihető máskor kétanynyi is lehet, mikor isten áldása vagyon s esz-tendönként való reláció kívántatik, ha csak három-négy esz-tendőről is.

Az kapu előtt levő ekklezsia malmából levén esztendön-kint három osztás, az költség is hol több, hol keveseb, há-rom osztásra jó be circiter cub. major nro 160, melyet is ugyan ott szoktanak eladni az malomban az sütőknek az eő árra szerint, melyből is vámot nem adnak az sütők. Azon kívül az város őrői is tizenhatodat szoktak adni.

Az alparéti malom is közös levén, abban is esztendön-

kint levén három osztás, az költségen kívül circiter jut az mi részünkre cub. major 60.

Hasonlóképen az apahidi malom is közös levén, abban is mikor jó ideje vagyon, bejő cub. major 75.

Az elmúlt nyáron is mind vesztegs állott az malom. Majorságs buza is Ajtonban mostan úgy értjük vagyon 300 kalangya. Immár mi jöhessen belőle, nem tudjuk.

Erogatió tritici.

Tiszt. Némethi Mihály uram. fizetésébe cub. major	20.
Tiszteletes Sárpataki uramnak cub. major	20.
Tiszteletes Vásárhelyi uramnak cub. major	20.
Tiszteletes Tolnaj István uramnak cub. major	15.
Tiszteletes Pataki István uramnak cub. major	15.
Az szász papnak cub. major	16.
Az belső magyar kántornak cub. major	13.
Az külső magyar kántornak cub. major	8
Az szász kántornak cub. major	8.
Az két egyháziaknak cub. major	8.
Az két quártásoknak cub. major.	16.
Az harangozónak cub. maj	5.
Az diákoknak cub. major	100.
Az csaplárnak cub. major	4.
Az monostori papnak cub. major	4.

Tota summa fecit cub. major 272.

Ezekon kívül egyéb diversák is vadnak hol ácsoknak, hol kőmiveseknek, mikor építettünk megint az jobbágyakra, mikor itt ben dolgoztatunk véllük szegényeknek, szegény prédikátoroknak és egyébre is, templom-seprő cigányoknak menyinyi erogálódjék, bizonyosan nem tudjuk, hol több, hol kevesebb.

Perceptio vini.

Egyébünnen borbéli vétel nincsen, hanem az dézmák-nak fele, az is az isten áldását mutatja hol több, hol kevesebb néha az salaristákat nem érjük megs vele. Ez esztendőben jött be az mi ekkleziánknak urnae 2060.

(Vége következik.)

Közli: dr. Kolozsvári Sándor.

Tanító-egyleti közgyűlés.

Kolozsvárt, január 30-án, 1874.

A kolozs-dobokamegyei néptanító k-egyletének kolozsvári köre téli kör-gyűlését jan. 29-én tartotta meg az egylet olvasó-helyiségében. A rendes köri elnök, fontos teendő miatt, a városról hirtelen eltávozván, Sárdi József korelnöksége alatt d. e. 9 órakor legelőbb a tisztviselők megválasztását tüzvén ki, Szőke Péter helyébe köri elnöknek Orbán Dénest választotta meg. A kör jegyző-jét, Esztegár Tivadart, tisztében ez évre is újra megválasztva, választás után, a vidékről beérkezetekkel együtt utunkat az állam fiu-gyakorló iskolájába vettük, a kitűzött mintatanítást meg szemlélni.

E közelebről átalakított s célszerűen beosztott tante-remben a tanulókat napi tantárgyaikkal foglalkozva találtuk. Tiztől tizenegyig a próba-tanítás órája levén napi renden itt, az igazgató-tanár megérkeztéig, a gyakorló rendes-tanító első osztálya növendékeihez a főbéli számtanból felfogá-

sukhoz mért kérdéseket intézett, melyeket tanítványai igen sok ügyességgel fejtegetének.

Pont 10 órakor, az állami fi-tanító képezde igazgató-tanára, Paal Ferenc ur, tanítványai kíséretében megjelent s rövid üdvözlés után, helyét elfoglalta; tanítványai csendesen elhelyezkedve, papirt és iront vettek elő s az igazgató tanár által ez órára próba-tanításra kinevezett Péter János a három osztályra osztott iskola növendékeivel a tanítást pár bévezető szó után megkezdette, egyszerre három osztályt foglalkoztatva. Míg az 1-ső osztályt a beszéd- és értelemgyakorlatokban hol karban, hol egyenkint gyakorolta, ez idő alatt a 2-ik és 3-ik osztály figyelmét feladott írás-dolgozatokkal kötötte le. Hat pernyi szünet után, az 1-ső- és 3-ik osztályt foglalkoztatta írással, a 2-iknek kérdezőgató módszer szerint a bányát, a bányában rejlő ásványokat s azok hasznait magyarázgatta. A kitűzött percek a felvett tantárgyakra letelve, az írással foglalkozó osztályok iratait áttekintette. Ezután a 3-ik osztály növendékeit foglalkoztatta elő szóval a magyar nyelvtan elemeiből; az 1-ső és 2-ik osztályt iratta. Feltett kérdéseire ez osztály növendékei elég jártassággal és értelemmel feleltek meg. A háromszor 20 pernyi idő, melyhez ez óra alatt kötve valának a proba-tanítás alatt előadatott tantárgyak, letelve, a próba-tanításra kinevezett képezdei gyakorlók a tanítást 11 órakor ének és imával zárta be.

Most csak azt akarom pár sorban leírni, mi a próba-tanítást megkoronázta, ha koronakint fogadhatja tanuló társai megjegyzéseit a proba-tanító, melyeket a lefolyt idő alatt számára jegyezgettek. E gyakorló-iskolában a képezde növendékei rendszeren minden héten kétszer, kedden és csütörtökön tartanak rendre proba-tanítást s más nap tanáruk jelenlétében a tett tanításra bírálat-felolvasást.

E tanítás bírálatára, a jelen alkalommal, a tanár ur tanítványait most szőlitotta fel. Először a próba-tanítót, ha hibát követett tanításában visszahívhatlanul, azt sorolná elő. E felszólításra — bárha korábban történt, mint gondolá — az itt-ott utólagosan észlelt hibákat emlékezetéből szerényen elmondá.

Most kérdést intézett tanáruk kartársaihoz: ha volna-e ezeken kívül a tanítás korrektsége ellen némi észrevételük! Tiz egy ellen, míg egy néhány ülve maradt.

Megkezdette észrevételét a tanítás hiányosságára a tanári felszólításra az első; kiemelte itt-ott az általa észre-vett hiányokat, megtette észrevételeit a túlzásra; a második, harmadik és így rendre mindenik, kinek a kérdező módora, vagy eljárása ellen kifogása lehetett. De a tulhajtott és gáncoskodó megjegyzéseket az igazgató ur atyáskodó, higgadt eljárásával rendes medrökbe terelgeté. A hibákat, a bírálat folytán, mindenik kartársa megjegyezte, míg felismerhető jó oldalát alig ha említette. A bírálatok után az igazgató ur is a figyelmével végig kísért proba-tanításnak kijelölgette a bírálatok által észre nem vett hiányait, de a végén elismerőleg kiemelte érdemeit is.

A közel jövő remélnünk engedi, hogy ez ifju tanítói erők kiszállva, népünk közt több-több fényt terjesztenek,

melynek világánál láthassák és beismerjék kormányunk üdvös törekvéseit a nevelés terén, felfoghassák a kor jelszavát: munkásság, értelem, műveltség és higgadt számítás, mely megőv egy jobb sorsra hivatott népet a művelt népek millióival szemben a bukástól, az enyészettől.

A fennirtak bevégzése után, alólrirt, a mult évi körigülés alkalmával bíráló véget átadott értekezésére Orbán Dénesnek: „A magyar nyelv a népiskolában“ olvasta fel bírálatát, melyben bíráló a műnek tapasztalaton egybeállított kapcsolatos kifolyását s a gyermekek között sikeresen használható módorát emelte ki. A gyűlés ez értekezést az egylet könyvtárába áttétetni határozta. A gyűlés d. u. 1/2 2 órakor eloszlott.

Szász Lajos,
ref. tanító.

Az első esztendő tanító-egyleti életünkből.

Székelv-Udvarhelyt, január 30-án, 1874.

Az udvarhelyi reformált egyházmegye kebelében, tudtom szerint, nem volt eddig semmiféle egylet. Ezelőtt egy esztendővel született tanító-egyletünk, s ennek évi működését akarom e lapok tisztelt közönségének bemutatni.

Közgyűlésünk volt három, mindenik Sz.-Udvarhelyen.

Az első, t. i. a febr. 12-iki, leginkább a szervezkedési teendőket végezte, tisztviselőit megválasztotta, könyvtárát megalapítani elkezdte, az alapszabályok kinyomatását elrendelte. Ezeken kívül, az egyházmegye által félállított kebeli-iskola-tanácsok, iskola-járási felügyelőségek és egyházmegyei-iskola-tanács, mint új-intézmények felől tájékozást szerzett. A tandij-kérdés tárgyalását megindította.

A második közgyűlés május 9-én volt.

Ekkorra már a járási fiók-egyletek is szervezkedtek, s ezek ajánlatára az egyleti közgyűlés tiszteletbeli tagokat is választott. Továbbá, megállapodásra jutott a következő tárgyakra nézve.

a) Mivel egyházmegyénk iskoláiban a tandij mind mennyisége, mind felgyűjtése tekintetében igen különböző: egyletünk kérni fogja az egyházmegyei közgyűlést, hogy a tandijjat legalább egy frtra főlemelni sziveskedjék, s a mennyiben lehet, ezt ne a tanító szedje a szüléktől, hanem kapja az iskola-község pénztárából.

b) Tekintve azon szerencsétlenséget, hogy egyházmegyénk kebelében jelenleg is 9 tanító-állomás üres, kellőleg képesített pálya-kezdő pedig egy sincs sehol: egyesületünk véleménye szerint, e bajon csak akkor lesz segítve, ha egész kerületünk kellőleg szervezett tanító-képezdét állít. A mi annyival szükségesebb, mert tanítóinknak egyszerűen, vallás-tanítóknak, sőt ének-vezéreknek is kell lenni. Általában pedig, a mely iskolai-társadalom sajátlagos jellegű nevelést akar folytatni, annak gondoskodni kell az ő szellemében működő tanítók képezéséről is.

c) Tanítói állomásaink szegénységére vonatkozólag egyletünk véleménye a következő:

d) mivel szegényebb egyházközségeinkben se a pap, se a tanító nem képes élni a nyomasztó anyagi körülmények mi-

att, ilyen helyeken az egyik állomást meg kellene szüntetni, és pedig egyletünk célszerűnek látná, az ilyen egyházközségeket egyházi tekintetben leányosítani, s minimum gyanánt négy száz frt. tanítói fizetést vevén, az ilyen községekben csak is tanítói állomásokat rendszeresíteni.

e) Az iskola-felügyelet tekintetében egyletünk megállapodása ez

mivel kellőleg képzett s tisztességesen fizetett tanítók megnyerése esetében is nélkülözhetetlen a kellő iskola-felügyelet, s erre szegényes viszonyaink között a járási felügyelőséget, mint intézményt, eléggé élet-képesnek tartjuk, ha van az egyházmegye tanácsában szakavatott központi vezető: egyletünk véleménye az, hogy egyfelől a járási felügyelőségek az egyházmegye által a lehetőségig kevesbitendők, mert kevesebb, de vállalkozóbb felügyelő több eredményt mutathat fel; másfelől pedig, az egyházmegyei-tanácsba a maga rondes utján minél előbb szakértő, állandósított iskola-felügyelőség rendszeresítendő. S e célból, egyletünk javaslatba hozza, hogy egyházkerületünk folyamatban levő szervezkedése alkalmával indítványozza egyházmegyénk az egyházmegyei direktorságnak, mint közügyészi és pénztárnoki kapcsolatos hivatalnak megszüntetését, s helyébe az egyházmegyei iskola-felügyelőség felállítását.

Mindezen indítványszerű megállapodásokat egyházmegyénk iskola-bizottsága, vagy ha inkább tetszik, iskola-tanácsa is, csekély változtatással, magáévé tette s egyházmegyénk júniusi közgyűlésén ajánlólag elé is terjesztette, egyházmegyénk pedig mindezeket elfogadván, a kerületi gyűlésre leendő fölterjesztéseket magára vállalta.

Harmadik közgyűlésünk mult év december 30-án volt. Megállapodásai közül figyelemre méltóbbak ezek:

kivánatos volna, már csak a célszerűbb felügyelet szempontjából is, életbe léptetni

a) a kebeli iskola-tanácsok tanácskozási jegyzőkönyvét;

b) az iskolai anyakönyvet;

c) a tanulók bizonyítványi jegyzőkönyvét;

d) szőnyegre kerülő az egyházmegyei özvegy-árvatár ügye, mivel ennek mikint-állásáról a tanítói testületnek igen kevés tudomása van, holott évenként kiki a maga illetékét pontosan fizeti, s a tanítói állomások betöltésekor is ha se özvegy, se árva nem maradt, a tanító első évi fizetésének fele része rendszeresen be szokott folyni az említett tárba: közgyűlésünk Nagy Sándor, Bálint József, Balázs Sámuel, Kovács Mihály, ifj. Szentgyörgyi József, Sipos József és Szakács Mózes egyleti tagok személyében bizottságot nevezett ki a végre: igyekezzék tanulmányozni a fenemlített árvatár mult és jelen állását, s adjon javaslatot az iránt, mi volna ez intézménnyel szemközt tanítói testületünk teendője?

A fönnebbieken kívül mindhárom közgyűlésben forgott szőnyegen több olyan tárgy, melyek a tanítók nevelői képzettségének öregbitésére voltak irányozva, s nem egy tárgyban nyertek egyletünk tagjai jótékony felvilágosodást még a mult évtized zsinati jegyzőkönyveiből is.

Ime, tisztelt olvasó, ezek egyleti életünk első eszten-

dejének kiválóbb tényei. Ezekre vonatkozólag tehetni több kérdést, vonhatni belőlük különféle következtetéseket: mindez a tisztelt olvasó szabadságában áll. Én a magamét csak is azon ohajtás nyilvánítására veszem igénybe: vajha, más egyházmegyék tanító-egyletei szintén közölnék legalább munkálkodásuk illetén kimutatását, hogy a protestáns, vagy szabad iskolai társadalom közszelleme ez által is erősödjék.

Szakács Mózes,

Nyílt levél,

sz.-szólnoki esperes, t. t. Dombi Lajos urhoz.

Mult 1873-ik év tavaszán, Zilahon tartott párciális szék-re alólirt személyesen adta be írásbeli jelentését a tiszteletes esperes urnak kezeihez az iránt: hogy Ilosván az 1860-as években általa, mint köztanító által, az ottani iskola javára kéregetés útján létesített bor-alapítványt, mely az egyház által jegyzőkönyvileg helybehagyatva, és a vizitációnálé protokolumba is beiktattatva: „ingyen tanítási alaptőke“ címet nyert, mely tőkének a határozat értelmében hivatása volt, külön kezelés mellett oda növekedni, hogy idővel kamatja a tanító fizetését és tanszerek beszerzését fedezze.

Ezen alaptőkét, (mely 1868-ik év végén állott:

1-ör. kész pénzben 227 frt. és 30 kr. o. é;

2-or. Két anynyi fejében kiosztott 38 $\frac{1}{2}$ veder bor, melynek kétszeresét, azaz 77 veder mustot az egyház az 1869-ik évben be is vett.

3-or, bor-seprő: 10 veder.

4-er, Hat darab 210. veder alá új vasas-hordóbúl) az ilosvai ref. egyház-tanács az 1868-ik évben alólirt alapító kezelése alól elvevén, saját határozata ellenére, megfosztván tőle az iskolát, más célokra fordította és használta fel.

Beadott jelentésében alólirt kérte a tiszteletes esperes urat és parciális széket, hogy az elvett vagyronúl a nevezett egyházat számoltassa meg, s azt eredeti céljának megfelelőleg, kamatjával együtt, az iskolának adassa vissza s azt külön kezelés mellett az iskola javára gyümölcsöztesse, s alólirt alapítót az eredményről határozatilag értesítse.

Miután beadott jelentésére még mindez ideig semmi értesítést nem nyerhetett, sem az elidegenített vagyont, mit éber figyelemmel kísér, az iskolának vissza nem adatta, kérdi

hajlandó-e t. esperes ur a t. párciális széknek e tárgyban hozott végzéséről alapítót értesíteni és mikor? Továbbá,

hajlandó-e t. esperes ur a fen megirt tételek alatt az iskolától jogtalanul elvett alaptőkét kamatjaival együtt visszaadani, és mikor?

Melyre adandó felvilágosító válaszát t. esperes urnak alólirt közvetlen alapító ezen becses lapokban minél előbb elvárja, a nem várt sikertelenség esetében fentartván jogát, felsőbb helyen érvényesíttetni.

Kelt Zilahon, január 28-án, 1874.

Horváth Mihály,
városi k. ig. kiadó.

KÜLÖNFÉLÉK.

(Meghívás.) Az erdélyi ev. ref. egyházkerület közleghi közgyűlése alkalmával a kolozsvári ev. ref. főtanodához a latin- és hellen-irodalmi tanszékre rendes tanárnak megválasztott Hegedüs István ünnepélyes beköszöntése folyó évi febr. 14-én d. e. 10 órakor lesz, melyre a t. közönséget tisztelettel meghívja, az igazgatóság nevében, Kolozsvártt, febr. 6-án, 1874. Debreceni József, a tanári gyűlések jegyzője.

= És lőn nagy háborúság az atyafiak közt! Miért? Szégyeneljük, de elmondjuk. Lapunk immár negyedik évfolyamát tapodja; midőn megindítottuk, csakugy tisztában voltunk — mint ma — hogy kiknek számára szerkesztjük. Speciális erdélyi lapot akartunk adni és erdélyi pártfogókra számítottunk, tehát nagyobb részt szegény, vagy éppen nyomorban tengődő papok és tanítók számára. És a mit ma már irodalmi viszonyaink közt senki sem tesz meg, mi megtettük: direkt felkérésre, írásos megrendelésre elküldtük lapunkat bárkinek — várakozásra, utólagos fizetés reményében és kötelezettség mellett. Minden fél-év és év végén hangsúlyoztuk ezt; s ki meg nem rendelte, annak természetesen nem küldöttük, mert házalók nem akarunk és nem fogunk lenni. Ezt tettük 1873 év végén is: a ki beküldötte előfizetését, vagy megrendelését, az megkapta lapját és más — nem. S ma már egész vihar támadt ellenünk: hogy egyik örökös előfizető; a másik az esperesnek szokta küldeni; a harmadik a vizitációnak szokta adni sat. sat. s mi tőrjük a sok korholást olyan emberektől, kik röstelnek három sort írni évenként. Urak, vegyétek tekintetbe, hogy csak két kezünk van, melyre — gyöngeségünkhöz képest — elég munka bízott; gondoljátok meg, hogy mi lapunkért terminusra fizetni tartozunk kötelezettségeinket évenként egy pár ezer forintig, míg szerény törekvésünk, de becsületes munkánk bizony megérdemelt jutalma szét van szórva egyházkerületünkben; s valószínűleg ott is marad örökre. Nem panasz ez; de méltányosságot várunk; s mindenek felett, különböztessük meg a dolog materiális oldalát, mert bizony ma sem nyomtatnak sem ujságot, sem könyvet senki szép szeméért, sem barátságért. Vihar egy pohár vízben! „Do, ut des; facio, ut facias.“

= Egy új vállalat indult meg Kolozsvártt „Erdélyi muzeum“ cím alatt, az erdélyi muzeum-egylet választmányára megbízásából, Finály Henrik szerkesztése mellett, mely a napi politika és a hitágazati hittan kivételével, minden tudománnyal tudományosan foglalkozik. A muzeum-egyleten kívül állók megrendelhetik évenként 1 frt. 50 krral. Az angol e nemű folyóiratok mintájára csinos egyszerűséggel és díszesen kiállított, havonként egyszer megjelenő lapot melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe.

= A mint egy telegramm jelenti, a nagy hírű Strausz Dávid meghalt. Viharral kedte meg pályáját, kiadván „Das Leben Jesu“ című könyvét s vibarral végzte be, a mult évben közölvén utolsó munkáját „Der alte und neue Glaube“ címmel. Rombolás volt egész élete, melyre akkora tudományos apparatussal rendelkezett, mint senki más; de a gondviselés igen sokszor a romok közé hinti el a jövődönék magvait: mi ugy hiszszük, nincs okunk, hogy sirjára ne tegyünk egy szerény koszorút. Nyugodjék csöndesen!

ERDELYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

IV. ÉVFOLYAM

KOLOZSVÁRT, FEBRUÁR 19, 1874.

164—8. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — **Előfizetési** ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. **Szerkesztőségi** iroda — hová a kéziratok és előfizetések **bérmentve** küldendők: külmagyarutca, 9 sz. —

A polgári házasságról.

Motto. Es kann ja Niemand leugnen, dasz die Ehe ein äusserlich weltlich Ding ist, wie Kleider, und Speise, Haus und Hof; weltlicher Oberkeit unterworfen, wie das beweisen so viele Kaiserliche Rechte darüber gestellet. So finde ich auch kein Exempel im Neuen Testament, dasz sich Christus, oder die Apostel hätten solcher Sachen angenommen.

L u t h e r.

(Folytatás.)

Nem szándékszunk ez uttal azon okok előhozásába, annál kevésbé azoknak cáfolásába ereszkedni, melyeket az illető oldalról fel szoktak hordani a polgári házasság ellen, azon egyen kívül, hogy t. i. a polgári házasság behozatalával e fontos és életbe vágó szövetkezés tulajdonképpen megfosztatik attól a zománcától, úgy mondván, szentségtől, melyet rá éppen a vallásos színezet ad, tehát éppen keresztyén jellemét veszíti el.

Azok után, a miket elmondottunk, természetesen ez ellenvetésnek éle is tompa anynyiban, hogy a történeti fejlődés maga már határozottan visszautasítja; mert a keresztyén korszakban fejlődött ugyan ki, de nem annak elveiből, sőt éppen azon elvek dacára, tehát, mint visszaélés nőtt oly hatalmas, hogy most harc és küzdelem dúhög miatta és felette. De még inkább gyöngül ez ellenvetés, mert a polgári házasság nem zárja ki az egyház áldását, ha valaki éppen abban részesülni akar s a mint Wilhelm Müller megjegyzi, ha kevesen folyamodnak hozzá, azt bizonyítja, hogy értéke kihullott a mai kor népének tudalmából.

E megjegyzés lehet szellemdús, lehet még igaz is: de anynyi bizonyos, hogy e felett vitatkozni, a történeti állás-ponton, teljesen felesleges egyfelől; míg tulfelől, segítségünkre jön a statisztika, mely azt bizonyítja, hogy a polgári házasság teljességgel nem törli le a vallásos színezetet. Coquerel — az idősebb

— párizsi ref. lelkész „emliti, hogy 37 éves lelkészsége alatt csupán egyetlen egy példát tud olyat, a mely azt mutatá, hogy a polgári házasságra lépett felek nem ismerték el azt, hogy a házasság-kötésnek vallásos jelleme is van.“ (Prot. egyh. és isk. figyelmező, 1873. VI-ik füzet.) Ez azt teszi más szavakkal, hogy mindazok, kik Franciaország fővárosában protestáns részről az ott egyedül törvényes uton léptek házasságra, mindannyian megjelentek az illető lelkészi hivatalnál s az egyház áldását kérték, illetőleg, buzgó szívvvel emelkedtek fel az urhoz, hogy a maga áldását ne tagadná meg. Ennél még hatalmasabb argumentum az, hogy Oldenburgban, a hol pedig csak fakultatív polgári házasság van törvénybe iktatva, 6,000 megkötött házasság közül csak 28 kötött meg polgári uton, a többi mind az egyház szertartása szerint hajtatott végre. Azonban, bár mennyire döntő argumentumok is a számok, mellőznünk kell; valamint elhallgatjuk a többi okokat is, melyeket mindenki feltalálhat, ha utána jár, mert e dolognak is egész irodalma van már.

Nem mellőzhetjük el azonban annak fölsorolását, hogy a polgári házasságnak hányféle variációja ismeretes ma.

A mint a polgári házasságot általában, úgy ez eltéréseket is mindenütt a vegyes-házasságok idézték elő, s a szerint, a mint a világi hatalom erősebb, vagy gyengébb volt, a mint homályos, vagy tisztultabb felfogással bírtak ez ügyről, a mint tartozkodóbbak, vagy merészebbek voltak: a szerint háromféle formában áll előttünk a polgári házasság.

Az első — és így legtökéletlenebb formája — az, melyet „kényszer-helyzetből születettnek“ nevezhetnénk s a mely ott volt és van keletdöben, a hol a törvényesen bevett, vagy elismert vallásfelekezetek határain belül egy házasság — az adott viszonyok közt — meg nem köthető; a hol tehát úgy a protestáns felekezetek, mint a kath. egyház kánonai ellenszegülnek. E helyzetben nem lehetett egye-

bet tenni — az akkori és ott helyi viszonyok szerint — mint hogy az illető állam beleszólt és hatalmánál fogva, megkötöttnek nyilvánított egy ily házasságot.

Magától érthető, hogy egy ily megkötött házasság — a világ előitélete miatt — nem egy megrovást vont maga után, nem egy kellemetlenséggel volt egybekapcsolva; mert a többség, mely szokásaihoz vakon szokott ragaszkodni, nem hagyja ítéleten kívül azokat, kik eltérő utakon indulnak el. Olyan formán képzeljük ezeket, mint a mai társadalomban megkötött — úgy nevezett — „mais-alliance“ házasságokat, midőn valaki rangján, születésén alól köt szövetséget valakivel: mindenki elismeri törvényeseknek (az értelmileg fölemelkedettek, helyesnek is) de a társadalom, (mely fájdalom, előitéletes) kiveti magából. Olyanok voltak ama kényszerűségből megkötött házasságok is: törvényesek, de megbélyegzettek és így kényelmetlenek annyival inkább, mert az illetők e tettük által ki voltak taszítva minden vallásfelekezettől, úgy szólván, páriákká lettek.

E helyzetet kívánták segíteni azok, kik magukat minden dologban közvetítőknak szeretik feltölteni, a polgári házasságnak azon formája által, melyet „fakultatív“-nek neveztek el, s mely szerint az illetőknek szabadságukban állott: választani a polgári, vagy az egyházi szertartás szerint kötendő szövetség között. Minden esetre ez már haladás, a meny nyiben függetlenné teszi a szabadakaratot; de megszorításnak maradt az, hogy a ki polgárilag lépett házasságra, annak nem volt szabad, az egyházhoz is fordulni és megfordítva; tehát, ellenségessé tette egymás iránt az egyházat és államot egyfelől, míg tulfelől, ugyanazon országnak polgárait ugyanazon dologra nézve két külön táborra szakította.

Elképzelhetni, hogy egy ily törvény minő kellemetlenségekre vezethet egy országban, ha az illető faktorok elég lelkiismeretlenek, hogy azt céljaikra kizsákmányolják. Ily törvény-javaslatot nyújtott volt be az alsóházhoz a porosz kormány 1860—61-ben, de a mely akkor a felsőház magatartása miatt szerencsésen megbukott, hogy helyet adjon rövid tíz év után a „kötelező“ polgári házasságnak.

Ez a harmadik formája a polgári házasságnak, mely szerint, egy házasságot házassággá kizárólagosan az tesz, ha a házasulandó felek eleget tettek az állam iránt tartozó kötelezettségüknek, jelentvén magukat az illető bíróság előtt s betöltvén ott ama

kötelességeket, melyeknek alapján az illető bíróság bevégzettnek nyilvánítja szövetségüket.

—S ha most azt kérdezné valaki mitőlünk: e három forma közül mi melyiket választjuk? Bár, meg vagyunk győződve, hogy az eddigiekből eléggé megértettük magunkat, mi a következőket felelnők.

Évek óta figyelemmel kísérjük hazánk állapotát társadalmi, egyházi és politikai tekintetben s ha kétségbeejtőnek nem is, de elszomorítóknak és minden esetre válságosnak tartjuk. Társadalomról, a szó valódi értelmében, jó formán nem is beszélhetünk. Egyes osztályok vannak ugyan a nélkül, hogy valami magasabb eszmét, tartalmasabb célt képviselnének; de nincs a magyar államban egy életerős társadalom, mely érezné szívében, hogy együtt kell élni és meghalni; nincs társadalom, mely vágyaiban, reményeiben és aspirációiban egy tömör egységet képez. Vannak individuumaink, kik — mint a gyémánt a csehüveg közé vegyülve — értéküket veszítik a tömeg között és elkallódnak, elkopnak: de nincs erős közép osztályunk, mely az akaratörök nyilvánulása által, domináló hatalomnak tekintnék, képviselné az együvé tartozás szükségét s vezetővé magasadnók fel azok előtt, kik szép és nemes célokért buzognak. Minden ember él önmagának és levetközni nem képes előitéleteit, babonáit, melyek miatt szétfoly társadalmi életünk.

Egyházi tekintetben csak oly szegényül nézünk ki. A magyar protestántizmusnak ez idő szerint nincs vezetője, s ennek hiányában, nem bír sem egyesülni, sem kifejteni ama hatalmas erőt, mely multjában megdicsőítette. Szakadozottan, széthuzva, majdnem tétlenül áll, mintha kezei le volnának bilincselve, s így várja a szabadítót, az új életet; mintha semmi veszély sem fenyegetné, egykedvűen halad a mindennapiság ösvényén, emlékei iránt eltelve hálátlansággal és a jövő kilátásaival szemben majdnem reménytelenül. Az erő és akarat nyilvánulását nem látjuk.

Míg tulfelől a rom. kath. egyház nálunk eddig nem ismert buzgóságot és felbuzdulást mutat. A „szent István,“ „szent László,“ „szűz Mária“ egyletek, a kath. kaszinók gombakint születnek; az egykor hazafiasnak vallott klérus szép csendesen átszűrődött az ultramontan táborba, az ultramontanizmus Simor kardinálison elkezdve, oly hatalommá nőtt, hogy államférfiaink komolyan alkudozásba ereszkednek velök, ha valamit akarnak kivinni.

Igen, mert politikai életünk minden kigondolható nyomorainknál nyomorultabb: széttépve a párt-dulakodások, és a szenvedélyek dühe által, még a jobbak is, ha reményüket még tán nem is, de fejüket már-már elvesztették a lehető kiszabadulás felől, annyival inkább, mert népünk általában véve tanulatlan s nem áll azon a szinten, melyet pedig az európai institúciók behozatala nélkülözhetetlenné tesz.

Tehát, társadalmi erő nélkül, a magyar protestantizmus dermedt helyzete, az ultramontán potencia és az állam-hatalom tehetetlen voltában: mi úgy vélünk, hogy nekünk előbb volna szükségünk erős interkonfeszsió-nális törvényre, mely a jogokat biztosítja, a kötelességeket szigorúan megszabja, s kérlelhetetlenül büntet, ha kell. Ezzel hátrált lehetne szabni sok oly túlkapásnak, mely ma már a letező törvényt is kigúnyolja.

Nó, de hát ez nem szabadelvű; nekünk honmentő eszme kell: általános vallás-szabadság, és polgári házasság.

Legyen; de akkor legyen az olyan, mely megfelel történeti fejlődésének; a szabadelvű követeléseknek; az állam méltóságának; legyen az utolsó konsequenciáig — kötelező.

Szász Gerő.

(Vége következik.)

A belmiszsióhoz.

Tiszteletes szerkesztő ur!

Becses lapja múlt évi folyamának 153--49, 154--50-ik számaiban két cikk jelent meg, melyek a belmiszsió ügyét hozzák felszínre.

Öszintén megvallva, habár rég elhatároztam magamban, hogy a belmiszsió ügyét figyelemmel kísérem érdekeltek felvilágosító tájékozásául egy cikk közlésére kérjem fel a szerkesztő urat, nem tevém mostanig két okból: először, nem akartam képzelt, vagy ohajtott eredmények kiállításba helyezésével előállani; másodsor, mint rám, ugy másokra is ilyen s ehhez hasonló ügyekben legmegdönthetlenebb hatással a bemutatott siker van.

Annyi szép, és nemes ügy keresztül vitelében csak tapogatózunk, mint a különféle vízi növényekkel benőtt tó vize felett a száraz lábbal keresztül hatolni akaró, mert nem ismeri a biztos utat, csak a legrebegőbb óvatossággal lépeget; vagy fél-utról kell hogy visszatérjen, mert a tovább haladás létel-kérdését veszélyeztetné, sőt kérdésbe jöhet az is, ha visszatérhet-e? Nem juthatunk-e hasonló körülmények közé a belmiszsió ügyében? Midőn a rendszeres haladás nélkül csak akkor látnók a kiszámíthatatlan kárt, mikor siralmasan, de már későre mi is elmondhatnók: „oleum et operam perdidit!”

Benső átérzéssel olvasam át a B...r. e lap 49- 50

számaiban közölt e tárgyra vonatkozó cikkét, a Kévai Pál barátom cikkét is a kezemen levő átolvasott lappal a fejem alá tettem, kioltottam mécesemet s habár a „legationem delendam esse censeo“ gondolatával könnyen el tudtam volna aludni; de sokáig ébren tartott a belmiszsió kérdése.

A belmiszsió létesítése kérdésének még eddig, ha nem nyilvánosan is, de jó példáját mutatja fel a kackószamos-menti ev. ref. egyház

Lássuk, hogy és miben?

Kackó anya-egyház volt, az ma is. Szelecske anya-egyház volt. leány-egyházzá szegényedett, csatlakozott Kackóhoz leány-egyházával, Al-örrel; Galgó anya-egyház volt, elszegényedett, csatlakozott Bl.-Polyán leány-egyházával Kackóhoz. N.-Ilondán a berkeszi lelkész tett szolgálatot, de mert Berkesztől távol van, csatlakozott Kackóhoz. Minden előlegesen, tervszerűleg kidolgozott rendszer nélkül előállott egy miszsió-kerület, a szükség miatt magából növe ki az időben.

És ezt a társulást azon a területen, hol a fájdalomson ismert, vagy más okok azt eredményezték, hogy egy vagy két egyház már nem tarthat rendes papot, a legcélhoz vezetöbben lehet alkalmazni, mintául vevén fel a kackószamos-menti egyházat.

Hogy kötelességemet rendesen folytathassam, egy egész évre meghatározott menet-rendet dolgoztam ki: minden hónap első vasárnapján Kackón; a másodikon Szelecskén; a harmadikon Galgón tartottam isteni tiszteletet; a negyediken többnyire Bl.-Polyánban, vagy Nagy-Ilondán, vagy ha temetés, vagy más fontos ok miatt az első három közösségben akadályozva voltam, ezt tenni a meghatározott időben, pótoltam a negyedik vasárnap és így egy párszori átmenetelem után mellőztem Al-Ört, nagyobb hiányát látva a többiekben; a mi ugyan, közbevetőleg mondva, adott is csekély félreértésre okot egy alapító ur részéről; de tudva azt, hogy ez alapító tisztán átlátja e területen gyakorlandó miszsiói teendőket, e félreértés, hiszem, el fog enyészni.

Urvacsorát osztok a három nagy ünnep első napjain Kackón és Szelecskén; második napjain Galgón és Polyánban; ujbuzs kenyérre Kackón és Szelecskén; adventben Nagy-Ilondán; böjtfőre Al-Ört osztottam ugyan be, de miután Deesztől a:ig egy negyed óra járás, s csak két család lakik egyház hiveink közül helyben, üdvösebbnek tartottam a galgói, vagy polyáni híveket részesíteni vallásunk szentségében.

Igy osztottam be rendes templomi teendőimet, melyet azért közlök, hogy lássák a miszsió ügyének barátai, mikint lehet e kérdést leggyakorlatiasabban megoldani.

Nevezett helységeken kivül, mintán Deesztől S.-M.-Berkeszig nincs más ref. egyház, papi teendőket gyakoroltam Gugán, Kapjonban, Soós-Mezőn, Orosz-Mezőn. Teendőm lett volna még Borszón, de egy tisztársam e teendőm alól nagy meszsiségről, minden kikérdezés nélkül felmentett.

Nem lesz érdektelen, egy néhány felvilágosító adatot közzé tennem, melyek még nagyobb világosságot derítenek a belmiszsió ügyére.

Lássuk az anya-könyvi kimutatást visszamenőleg egy néhány évvel, mielőtt e miszsiói kerület rendezve lett volna s tegyük összehasonlítást a rendezés után.

Kereszteltetett:

rendezés előtt:	rendezés után:
1866-ban 3	1871-ben 7.
1867 2	1872 7.
1868 1	1873 14.
1869 2	
1870 „ —	

eltemettett:

1866-ban —	1871-ben 9.
1867 —	1872 „ 15.
1868 —	1873 17.
1869 4	
1870 —	

Jónás Bálint,

a kackói ev. ref. anya- és a szamos-menti vidék ref. leány-egyházainak miszsiói-nárius papja.

(Vége következik.)

Az igazgató-tanács nagy gyűléséből.

Kolozsvártt, február 1. 1874.

Elnök: főt. Nagy Péter, püspök. Jelen voltak: Gyarmathy Miklós, Ince Mihály, dr. Kolozsvári Sándor, dr. Kovács Ödön, Lészai Ferenc, Pogány György, Sárkány Ferenc, Schilling Otto, Szabó Ádám, Szász Béla, Szász Gerő és Bodor Antal, titkár.

1) Az egyházkerületi közpénztár átvételére és átadására kiküldött bizottság jelentése tárgyalatván: a titkári alapítványt tevők felkéretnek, hogy a magukra vállalt alapítványi tőkét az alapítvány értelmében biztosítsák, a különlevő biztosítatlan követelések biztosítása, vagy felvétele végett ügyvéd aa. utasítatik s a függőben levő átkeblzési ügyekre szükséges intézkedések megtétek.

2) A moldova-oláhországi egyh.-községekből segélyezés iránt beadott kérvények folytán: a királyhágon-túli testvér-egyházkerületek felszólítanak a létező segély-összeg elküldésére; azon moldova-oláhországi egyházközségek pedig, melyek az egyesülés iránt még nem nyilatkoztak, felhivatnak nyilatkozatuk mielőbbi beküldésére s egyházkerületünk hivi az adakozásra felszólítanak.

3) Kérdés merülvén fel az iránt, hogy az egyházközségek kisorsolt dézma-kárpótlási tőkéinek a kisorsolás által növekedő többlete az egyházközséget, vagy a tőke kamatai élvezésére jogosítottat illeti-e: elvileges eldöntés végett azon véleménynyel tétetik át a folyó évi kerületi közgyűléshez, hogy az egyházközségeket illeti oly kikötéssel, hogy szükség esetében a kamatok élvezetére jogosítottak fizetése javítására legyen fordítható.

4) A zilahi tanoda és Zilah városa között a polgári iskola felállítása iránt felterjesztett bérleti szerződvény: megerősítettik.

5) A belügyminiszter közli az ágostai főkonzisztoriumnak ig.-tanácsunk felterjesztésére tett nyilatkozatát, melyben tudatja, hogy a vizaknai, kóbori, tordosi, és szászvárosi egyh.-községek dézma-kárpótlási tőkéit folyó év első felében egyh.-kerületünk rendelkezése alá bocsátandja. Az átbocsátás mielőbbi eszközzésére felszólítván. a szükséges intézkedések megtétek.

— Előadatott ezeken kívül még 5 ügydarab.

Az igazgató-tanács kis gyűléséből.

Kolozsvártt, február 8-án, 1874.

Elnök: főt. Nagy Péter, püspök. Jelen voltak: Ince Mihály, dr. Kolozsvári Sándor, Sárkány Ferenc, Szabó Ádám, Szász Béla és Bodor Antal titkár.

1) A földtehermentesítési alapigazgatóság megküldi a kolozsvári egyház- és tanoda részére Ajton községében vesztett urtériségek kárpótlásáról kiállított határozatot. Közöltetik a vétel-jogosult testületekkel.

2) Beadatván a f.-orbói egyházközség kárpótlási kamatai felosztási kimutatasa: néh. Salak Ferenc öröksei 100 frt. kötvény, 40 frt. 19 kr. készpénzben; az egyházközség 35 krban; Dioszegi Lajos 100 frt. kötvényben, 1 frt. 25 kr. készpénzben részeltetnek.

3) A makkfalvi székely nemzeti iskola előljárósága tudatván, hogy a b. e. Wesselényi-alapítványból kiknek, és mennyi segély osztatott ki: a b. e. alapító öröksei értesítettnek.

4) A felvinci egyházközség vendéglő-bérlete iránt felterjesztett árverezési feltétel: megerősítettik.

— Előadatott ezeken kívül még 18 ügydarab.

Bodor Antal,
titkár

TÁRCA.

Strausz Dávid.

(Mehalt február 8-án, 1874.)

Strausz Dávidban, kinek halálát már jelzők, Németország egyik legonállóbb, legmégjobb gondolkozásu bölcészét veszté el. Született 1808. január 27-én Würtemberg Ludvigsburg helységében. Theologiai tanulmányait befejezván, a maulbronni pap-növeldeben alkalmaztatott, 1832-ben a tübingi egyetem tanárává neveztetett ki, miután Berlinben más-

fél éven át Hegel és Schleiermacher bölcészétét tanulmányozá; ez utóbbit egészen új, fölötte skeptikus módon hallá beszélni a keresztyén vallás alapítójának életéről és személyiségéről; Strausz ez által feltűzeltetett, hogy e tárgyban tovább kutasson, s mint ennek gyümölcse megjelent egy mű, mely az irodalmilag eddig még teljesen ismeretlen szerzőt gyorsan nagy hírv fontosságra emelé. „Jézus élete, kritikailag kidolgozva, 1835-ben jelent meg; oly mű, mely az összes theologiai világot eddig még nem tapasztalt igazgatóság-

ba helyezé, mely nem korszakot, hanem krízist képez a theologia történetében. A szenvedélyes mozgalom, melyet Strausz könyvével előidézett, általános volt, éreztetett a tudomány minden pártja által, s meszsze Németország határain túl terjedett ki. 1835—40 négy új és erős kiadásban jelent meg e mű és az elleniratok roppant száma legjobban bizonyítja általános sikerét.

Ezen elleniratok egész irodalmat képeztek, melyből alig hiányzik egy ismertebb theologiai, vagy filozofiai név. Strausz azon merész kísérletet tevő, hogy az evangélium történetei összes tartalmát a mythologia terére vezesse vissza, azaz, mint oly regéket állítsa elénk, melyek az első és második század keresztyén községeiben az ó-testamentomi messiás képére teremtettek. Ily kísérlet, mely az egyházat alapjaiban ily kiméletlenséggel rázkodtatá meg, annál inkább szülhetett elleneiben visszatetszést, mert érezték, hogy az új állítások ritka dialektikus erővel, kritikai élességgel és nagy tudományossággal voltak írva; persze, hogy romboló vágyában tulcsapott a határon. Hogy hivatalától azonnal elmozdított, az uralkodó hangulat tüntetése volt a keresztyén tradíciók elleni harccal szemben. Első ellensége a tóllal Steudeln, a bibliai szupranaturálizmus egyik jelentékenyebb képviselője volt.

De ezzel majdnem egyidejűleg az új orthodoxia is, Tholukkal, a Schleiermacher-féle iskola (pl. Neander „Jézus életével“) és végre Hegel követői is, a spekulatív theologok, a harctérre léptek. Mindezen filozofiai iskolákat Strausz visszautasítá, s mégis hozzájuk tartozott, azaz, egyszer sem magában véve, hanem anynyiban mindkettőhöz, mert tudományos egyénisége csak a különben ellenséges elemek föltte sajátóságos összevegyüléséből magyarázható meg. Strausz Tübingából Ludvigsburgba ment, mint lyceumi tanító, de itt sem maradt soká; Stuttgartba ment, s itt adá ki a „Streitschriften“ című füzeteket és 1838-ban a „két barátságos lap“-ot, hogy elleneihez békés uton közeledjék. A következő évben Zürichbe hivatott az egyháztan tanárának; azonban a kormány e határozata oly izgalmat szült, melyet az alig megérkezett tanár nyugdíjazása sem csallapithatott le, hanem a polgár-mester és tanácsosai bukását vonta maga után.

Főleg ez szolgáltatott Strausznak indokot második nagy műve megírására: „A keresztyén hittan történeti kifejlődésében és harcában a modern tudományokkal,“ (2 kötet, 1840—41.) melyben az egyes dogmák bírálata ismét csak fölloldó, szétválasztó volt a nélkül, hogy a már szétrombolt újból felépítésére gondolt volna. Hoszszabb hallgatás után 1847-ben jelent meg tőle a szellemdus irat: „A romantikus a caezárok trónján, vagy: Julián a hite-hagyott,“ mely vonatkozásaival egy magas rangu, akkor élő személyiségre nagy föltűnést gerjesztett. 1848-ban szülővárosa, mint képviselőjét Frankfurthba akarta küldeni és jelöltsége alatt tartott hat, nyomtatásban is megjelent „theologiai-politikai népszónoklatot,“ azonban az egyházi párt anynyira izgatá a népet ellene, hogy választása nem sikerült. E helyett Ludvigsburgot a württembergi kamarában képviselő, azonban ultraliberális választói minden várakozás ellenére, mérsékelt tartást foglalt el, a mi választói részéről bizalmatlansági szavazatot

vont maga után, minél fogva 1848. decemberben lemondott képviselői állásáról.

Strausz ezóta nem foglalkozott többé e politikával; hanem mint az előtt, úgy most is, csupán a tollal. Legközelebbi munkája „Schubart élete leveleiben“ volt, melyet azután több egyházi és tudományos egyén élet leírása követett. A kutatás és vizsgálat szigorúsága, valamint szép és tiszta írás módja, szelleme eme termékeinek, melyekben ellentétben az előbbi irataiban nyilvánuló pezsgő és gyakran kicsapongó erővel, az érettebb és tisztább gondolkozásmód, állandó értéket és pozitív tartalmat kölcsönöz. „Märklin Kristóf, élet és jellem-kép a jelenből,“ (1851.), saját fejlődési történetét tartalmazza; a „Tudós élet a 16. századból“ különösen Frischlin Nikodemusról szól; végre pedig Hutteni Ulrich életét és működését is leírá. E könyv sok elégedett és hálás olvasó mellett nagyon sok elégedetlent, de felbőszültet is talált.

Ilyeneket kívánt magának a szerző, a mint ezt az előszóban is nyíltan kimondja: „Miféle könyv lenne az Hutteni Ulrichról, melylyel az egész világ meg volna elégedve! Bár szívöböl mérgelődne iratom fölött mindazok, a kiket hőse, ha még ma is élne, mérgecsitene! Bár akarnák szétrombolni a tükröt, melyből arcuk anynyira hizelgés nélkül feléjük néz! Hisz, éppen az a szép Huttenen, hogy dolgokat és személyeket, különösen a roszakat, valódi nevüknél nevezett meg. A pápai róma ellensége volt Hutten utolsó lehelletéig. Persze, a mint kortársainak a törököt mutatá Rómában, úgy ma Rómát nem egy prótestáns konzisztoriumban találhatná.“

Végül megemlítjük, hogy Strausz nőül vevé az ismert énekesnőt, Schebest Ágneszt; azonban házasságuk nem volt boldog, s végre törvényes uton választattak el egymástól. Újabb időben Strausz teljesen visszavonult a nyilvános élettől és utolsó éveit Stuttgartban tölté, a hol a halál őt utólérté.)*

R—m.

Történeti apróságok a multból.

I.

(Folytatás.)

Erogatio vini.

Tizsts. Némethi Mihály uram. fizetésibe urn.	200.
Sárpataki uramnak	200.
Vásárbelyi uramnak	200.
Tolnaj István uramnak	185.
„ Pataki István uramnak	185.
A szász prédikátornak	180.
Belső magyar kántornak	85.
Külső magyar kántornak	60.
Szász kántornak is	60.
Az két egyházfiaknak	80.
A két quártásoknak dézmán való költségekre	100.
Monostori papnak	„ 15.

Summa erogationis vini urn. nro 1550.

Ezeket kívül az mi az salárista uraiméktől megs marad, az eklezsia pincéjébe tétetik, hol kikorcsmároltatik,

*) Bár lapunk 1872-ik évi folyamában egy terjedelmes tanulmány jelent meg e nagy férfuról; de nem tartottuk feleslegesnek, e néhány adattal fölfrsíteni emlékezetét.

hol penigs az időre vigyázzván, hogy szükön teremvén az bor s megs nem érnök az saláristák vele, fizetessenek, hol kikorcsmároltatik, melyről az quártások számot adván, beszolgáltatják kurátor uraimék kezébe és ládában tétetik.

Ezeken kívül vadnak becsületes emberektől való kollációk, melyek csak a schola számára percipiáltatnak, profesz-szor és diák uraiméktől és eő kegyelmek is erogálják, azokhoz az quártások nem nyulnak, az mineműek ezek

Az ur Teleki ur annuatim ad 100 frt. öt alumnusoknak.

Az aszszony Bánffi Diénesné aszszony tiz alumnusoknak 100 frt. és az bonchidai buza-dézmát annuatim.

Ugyan eő kegyel me az gyulai dézmát adgya az egész scholának mindenkor.

Bethlen Gergely uram is Bodonból ad mikor requiráltatik.

Bethlen Miklos is az vajda-kamarási buza-dézmát annuatim oda adgya.

Pekri Lőrinc uram is ad néha.

Kún István uram is Gyulatelkéről az kevésből keveset.

Apafi Miklosné aszszony is adott cub. 30, de ezek bizonytalanok.

Ezeknek erogációt Pataki István uram jobban tudgya, de ez mind csak az diákok ellátására megyen.

III. Az fogyatkozásokról.

Katharina fejedelem aszszony kollációja 900 frt. az kolozsvári harmincadról mind megsjárt a disturbiumigs, már oda vagyon, nem adgyák megs.

Bethlen Gábor kollációja 300 frt. az monostori harmincadról, ez is megsjárt, de már oda vagyon.

Máramarosi aknáknak aszszonyunk eő nga az isten sávából adott 100 frt, de már megs nem adták Hedri uram halálától fogva edszer is. Urunk eő nga kollációja buzáról cub. minor 30, az kolozsvármegyei, vagy ha onnan ki nem telnék, az tordavármegyei arenda perceptoroktól, de ezt sem adgyák megs, mindezekről az donációk extálnak.

Az aknákról járó 1600 forintban harmad időre restált 200 frt. Tavalyra restált 1200 frt. És ez időre éppen az jövő szent János nap lévén terminusa 1600 frt. Summa 2900 frt.

Az máshonnan levő kollációknak elszállításában vagyon akadálya az scholának vektura nem létele miatt s innen az déákoknak az kenyérből néha szüksége, különben is az diákoknak csak két cipó jár, azt bővebben Pataki uram világosithatja.

Sernek, bornak hire az scholában nincsen.

Alumnus csak husz vagyon. Tiz Bánfi Dénesné aszszonyomén, öt Teleki Mihály uramén, de ezeknek az közbül jár buzájuk egy időtől fogva. Öttet az ekklézsia tartja, mind buzával, pénzzel, ha valamint megs szaporodhatuók az alumnusok száma, talán jó volna.

Fából is vagyon fogyatkozások. Noha az buzabeli jövedelem ugyan szép, de az déákság sokszor szükölködik, melyet orvosolni szükséges, lehető is.

Az ajtoni aeconomiában sok fogyatkozás vagyon, aligs

ha inquiziciót nem kell perágálni az tisztartó rációja mellé és az jószágnak is urbáriumot csinálni.

Az dézmálás dolgában anynyi az akadály, mert menél értékesebb embereket találnak — csak tituláriter is — kit harangozónak, kit egyházfnak, kit más ekklézsiastikus tisztnek tesznek és az olyanok alkalmatosságával, mint ekklézsia szolgálai, dézmát nem adnak.

Lehetnek többek is, az minemű az apátur erdeje, kórudi jószág s több más jószágok dolga, melyekről az ekklézsia levelei között sok irások vadnak. Maguk eő kegyelmek annak idejében bővebben deklarálhatják, mi tovább ennél nem mehettünk.

Extractus: Vagyon az kolozsvári ekklézsiának pénzjövödelme most 20,200 annuatim. Buzájuk cub. minor 1000 legalább, több is. Bor urnae 2060 most legalább annuatim urn. 1500. kivévén az isten ostorát. Vagyon kevés pénzök is ezüstben, marhájok is kosztón 28.

Claudiapoli Ann: dieque praemit.

Kurátorok: Bethlen Miklós, Macskási Boldisár, Keresztési Sámuel, Sobi János, Debreceeni Mihály, Maróthi Mihály, Eperjesi Mihály.

Közli: dr. *Kolozsvári Sándor*.

Ki építette a pitești iskolát?

(Még egy pár szó Celder urnak.)

Az „Erd. prot. közlöny“ mult évi 43—44 számaiban megjelent helyreigazító soraimra ugyan csak e lap mult évi két utolsó száma Celder urtól egy feleletet hoz, melyben amugy könyvedón C. visszautasítja az általam mondottakat s boszus és igaztalan megtámadás — méltatlan rágalom — meggondolatlanság s több efféléknek kereszteli tényekre alapított állításaimat.

Mit mondtam én? Azt, hogy Celder a pitești ref. magyar egyház jegyzőkönyvét meghamisította.

Tagadja ezt C.? Nem, sőt beismerni.

Mi volt a meghamisított jegyzőkönyv kérdéses pontjában írva? Az, hogy a pitești ref. magyar iskolát Kovács Zsigmond építette. Megcáfolta ezt C.? Semmi esetre sem, mert ama lutheránusoknak fizetett 15 arany és a miszsió pénzéből adott 79 arany csak kibuvó ajtók. Megmondom miért.

Hogy a luth. aak. a két egyház külön szervezkedésekor az egyesek által adott filléretet a reformátusoktól visszakövetelték, ez csak a luth. német aak. élelmességét, de nem azt bizonyítja, hogy a pitești iskolát nem K. Zs. építette. Kérdem: hány téгла maradna a galaci és plojesti templomokból C. urnak a zsebébe, ha most egyszerre előállanának az adakozók és visszakövetelnék filléreiket? És C. szerint ez „igazságos követelés“ lenne; szerintem, absurdum. Hiszen, én soha sem mondtam azt, hogy a pitești iskolát K. Zs. a saját maga zsebéből építette, a mint hogy C. sem a maga privat vagyonából építette a galaci és plojesti templomokat. De azért a pitești iskolát még is K. Zs. építette, abban az értelemben, a minőben veszszük e kifejezéseket: „Hunyadi megverte a törököt“ „C. építette a galaci templomot“ sat.

A szűk anyagi körülmények gazdálkodásra kényszerítették K. Zs.-ot, és úgy ragasztotta az iskolát a szomszéd-épülethez, s azon oldalon külön falat nem építtetett. Azon szomszéd épület pedig istálló levén, abban igaza van C.-nek, hogy 1863-ban roskadni kezdett, a mely dolgon akkor úgy segítettek, hogy három oszlopot raktak azon az oldalon, de külön fal maig sincs. Hogy ez alkalommal C. a miszsió pénzből 79 aranyat adott, azt én elhiszem — jöllehet ebből csak 54-et kaptam meg a jegyzőkönyvben — hanem azt elfeledte megemlíteni, hogy ebből a pénzből épült egy konyha, egy kamara a papi szűk lakáshoz és az iskola-házban három oszlop. És én úgy gondolom, hogy a három oszlop csak inkább beillik „cölönk“-nek a 79 arany után, mint a konyha és kamara. E három oszlop kivételével a pitesti iskola még ma is abban az állapotban van, a mint azt 1855-ben K. Zs. építette. „Ez a tény és igazság,“ melyet ön bármennyit írjon össze, meg nem dönt soha, és midőn mégis azt állítja, hogy „nincs a pitesti parokhián semmi, a mit K. Zs. épített volna“ ez nem egyéb az olvasó közönség félrevezetésénél, ámitásánál,

Azt állítja C., „hogy a gyűjtő-könyv a pitesti templom építésre 1860. nov. 14-én, tehát akkor készült, midőn az ő idejövetele elhatározva volt.“ Ez vagy tévedés, vagy hazugság, de semmi esetre sem igaz. Kezeim közt van mind ama gyűjtő-könyv, mind a romániai kormányának a templom építést engedélyező okirata, és az első 1860. aug. 20-án, tehát akkor kezdetett, midőn Celdernok még híre sem volt; a második is ugyanezen napon kelt, de a folyamodást Kovács Zsigmond még január 29-én beadta volt, tehát akkor, midőn Celdernok híre sem volt. Így nem „esik el“ az a vád, hogy a pitesti templomot nem C. kezdette építeni. Azt elismerem, hogy az ő idejövetelével siettetődött az építés, még azzal a feltevással sem állok elő — a mi különben hihető — hogy talán nála nélkül is felépült volna a pitesti templom; de azt teljes meggyőződéssel állítom, hogy ezen sietségben több volt a kár, mint a haszon. Igen, mert a míg a K. Zs. buzgósága megteremtette azt, hogy a hivek önjerejökön dolgozzanak, addig C. hazánkból hordotta ki Romániába a sok drága pénzt, melynek bizony otthon is lett volna helye, és megszoktatta romániai hiveinket, mindent mástól várni. Ez az oka, hogy ma is igen sokan áhitoznak C. után e szavakkal: „bezzeg, C. nem kért tőlünk“ „bezzeg, C. hozott nekünk.“

A jegyzőkönyv-hamisítást az egyházi gyűlés nyílt határozatával takarja C. Multkori cikkemből meggyőződhetett a t. olvasó, hogy a jegyző-könyv-hamisításra vezetett indok nem a K. Zs. gondnoksága, de sőt az iskola-építés és a templom-építési kezdeményezés volt; valamint azt is tudja minden értelmes ember, hogy a mi tavaly jegyzőkönyvbe vezetett, az a multt és azt onnan kitörülni, nem szabad. Itt nem lehet „kontra“ beszélni, csak „pró.“ Mielőtt ama jegyzőkönyvi „nyílt határozatot“ közölném, megjegyzem, hogy a míg C. Pitesten volt, a jegyzőkönyvet saját akarata szerint úgy vezette, hogy sehol egy árva aláírás nincsen. Ha ma nem tetszett, vagy céljaival ellenkezett az, a mit tegnap beirt, kihuzta, vagy céljaival megegyezőleg javította. Innen van,

hogy a Nagy József idejöveteléig, a pitesti egyház jegyzőkönyve még magán-naplónak sem járna meg. Nyissuk fel a jegyzőkönyvet. A 9-ik lapon ez áll „Kovács Zsigmond számadásaiban hibák találtatván, ő, ki az egyház rábizott pénzét hűtlenül kezelte, mint hivatalával visszaélő, hivatalából letétetett úgy, hogy soha többé előljárónak meg sem is választathatik, s helyébe gondnokul V. S. tétetik.“

A 11-ik lapról: „K. Zs. urnak előbbi tévedtnek hitt számadása kiegyenlített.“

A 13-ik lapról: „az egyház virágzása érdekében ezen határozatot hoztuk, hogy K. Zs. ur legyen az egyháznak első, V. S. ur pedig második egyen-joggal bíró helybeli gondnoka.“

Ime, ha az én tényekkel igazolt helyreigazító soraimat C. meggondolatlanság szülöttének keresztelte, minő névvel nevezük az ő illetén eljárását: nyugodtan bízom a t. olvasó közönségre.

Van még C. cikkében egy pár frazis, melyek hatásra vannak számitva és a neu figyelmes szemlélőt könnyűen tévutra vezethetik. Ilyenek: „a hullámok által (Rómániába) vetett és szoritott (oh!) nép“ valamint az a sok sirás, éhezés és szomjuhozás, melyeket csak isten a megmondhatója, hogyan állott ki!

De bár legyenek én népszerűtlen a kemény szóért, még sem rettegek kimondani és kérdeni: hány magyar van Románia földén, kit a „hullámok“ és nem a romániai eldorádó vezetett ide? Hányan vannak, kik az „ország utján“ és nem kerülő utakon jöttek és jönnek ide? És hogy az itt levő magyarok között, hány van a ki csakugyan magyar, a szó valódi értelmében? Kevés, igen kevés. Fájdalom, de így van. És véleményem szerint, nagy hibát követett el C. akkor, midőn a helyett, hogy öntudatra ébresztette volna az embereket, még sirásra tanította. Ily körülmények közt, én hiszem, hogy C. bármely absurd állításának igazolására nem egy, de 100 bizonyítványt képes szerezni, de engedje meg nekem is, bírálni azok hitelességét és érvényét.

C. leckéztetését és alaptalan gyanúsítását, mintha helyreigazító soraimmal segedelmeztetésem akartam volna elérni, határozottan visszautasítom. Én soha sem panaszkodtam senki előtt, hogy könyv-hullatással eszem kenyeremet. Valamint Celdert, úgy engem sem kényszerített semmi külső körülmény, hogy Romániába jöjjenek, s midőn az ügy iránti vonzalom hozott ide, önértetemen alulinak tartom, hitvány panaszban törni ki, mert tán a küzdelem nincs anyagilag megjutalmazva. E mellett, midőn C. erénynek tartotta hazánkból Romániába hordani a sok pénzt, én bűnnek tartom ezt.

Azon nyilatkozattal rekesztem be jelen soraimat, hogy e tárgyban részemről a vitát befejezettnek tekintem, miután azt hiszem, sikerült meggyőzőnöm a t. olvasót arról, hogy a pitesti iskolát nem C. építette, a templomot nem ő kezdette építeni.

Minthogy azonban, C. fennemlített cikkében, mint mondja, csak „a fátyol egy részét lebbenti föl,“ kíváncsian várom a többi részét.

Pitesti, (Románia) február 6-án, 1874.

Simó Géza,
pitesti ref. pap.

VIDÉKI ÉLETT.

Kedves köteletségemnek ismerem, lapunk olvasóit azon mozzanatokról értesíteni bár nagyjában, melyek kicsiny egyházközségünkben a múlt év folytán előfordultak, s ha nem lesz érdektelen, sziveskedjék közzé tenni.

Ragadta itt is a halál áldozatait, el anyyira, hogy szeptember végén kísértük ki utolsó áldozatát a ragálynak a temetőbe, nem sokan haltak el ugyan, de ezen egyházmegyében népeességéhez mértten meglehetősen számmal, mert hitfeleink közül elbaltak 36-an, ebből kholerában 17-en, ellenben házasságra lépett 5 pár, született 5 fiu, és 5 leány, összesen 10-en. Sok apátlan és anyátlan árva maradt, s különösen egy tehetős, mondhatni, gazdag családból csak egy 3 hónapos csecsemő maradt életben. Bezzeg volt öröm és kapzsiság minden felől, még csak a kiküldött árverező biztosok sem huzódtak félre. Mert november 1-ő vasárnapján reggel, midőn a harang imára hívá a hiveket, járás-bíró Leitschaft ur ő nagysága, dacára szép kéréssemnek, t. i. tartása tiszteletben a vasárnapot, s ne zavarja az innep méltóságát bár templomazás végéig, s megígérém, hogy lehető rövid leszek, elutasítólag nyilatkozott, s az udvarra egy 50 vedres üres hordót állíttatott s azon doboltatva, kiáltotta ki a harmadszort! Mivel az árverezés a templomunkhoz harmadik háznál történt, oly szépen hangzott be a dörömbözés, mintha éppen ott lett volna, s nem csak a hallgatók, hanem néha még az én figyelmemet is megzavará. Ezt csak azért hozom fel, hogy mondhassam: adjon isten sok ily buzgó járás-bírót, ki még a nyugalomra szentelt napon sem irtozik pénz kedvéért a törvényt megszegni! Eszembe jutott a nagy mester, ki a jeruzsálemi templomot kitisztította a pénz-váltóktól, Na de, vessünk fátyolt a keserű multra, van örvendetes dolog is!

A kholera megszüntével beállítottuk iskolánkat; iskola kötelesek száma 44; ezek istennek hála, most mikor e sorokat írom, mind járnak iskolába; a múlt évben nem járt csak 6. Iskolánk nem a legtágasabb, ezért meg is kaptuk a nagyságos tanfelügyelő urtól a megintést; de egyházunk tagjai kinyilatkoztatták, hogy áldozattal is megtartják iskolájukat, s a törvénynek megfelelő iskolát fognak építeni.

Bezzeg, nem dicsekedhetünk az ismétlő iskolákkal, mert 14 közül csak 8 jár, a többi semmi képen nem akar; igaz, hogy van még egy remedium, s ha az előbbiek nem használtak, meg lehet használni ez!

Van még egy népiskolánk, ez a felnötteké!

Vannak tekintélyes egyének többen egyházunk tagjai közt, s azok közt t. Markocsán Elek, egyház-gondnok, Csuka László és Csuka Ödön s mások többen, kik előtt a tanítóval beszélgetve e tárgyról, magukra vállalták, hogy jó példával járva, léptessük életbe, hogy a kik keveset, vagy semmit sem tanultak, ismereteiket gyarapítsák. Nehézséggel kellett megküzdenni, mert sokan szegyenlették tanulni; de mikor az előbb irt jó példaadók, iskolánkba eljöttek, s tetteleg is közreműködnek a tanításban, pl. Csuka Ödön és Horváth Mihály urak az öszhangzatos ének-tanítást vállalták magukra, neki bártrodtak, s az akkor 16 szám most 27-re szaporodott. Tantárgyaink meglehetősen számmal vannak, mert tanulunk: írni, olvasni, számolni, földrajzot, történelmet de csak is Magyarhon nevezetesebb uralkodóit, polgári ügyiratokat, természetrajz, templomi, halotti és világi énekeket. S mi a legszebb, neve aláírásával kötelezte magát mindenik, hogy tavasszal, ha isten éltetni fogja, temetőnket, mely be van ugyan kerítve és szép helyt fekszik,

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS

de fák nincsenek ültetve, be fogják ültetni gyümölcs-fákkal. Összegyűlünk hetenkint 3-or, estve 6 órától a meddig kedvünk tartja.

Sőt mi a több, hogy a tanuló-gyermekeknek nagyobb ösztönük legyen az iskolához, egy bált rendeztek, melynek tiszta jövedelméből 11 frt. 75 kr. egy nemzeti lobogót vásároljanak!

Jelenben egy könyvtár alapításán fáradoznak felnötteink; vajha, fáradságukat siker koronázná!

Haró, január 14-én, 1874.

Albert Imre,
ref. pap.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Folyó hó 14-én szép ünnepélynek volt színhelye a helybeli ref. főtanoda: e napon tartá a múlt évi ker.-közgyűlés által megválasztott fiatal tanár, Hegedűs István, székfoglalóját. Tárgya „az idealizmus a görög tragédiákban.“ A távol, messze kor, melyet felölelt; s valljuk meg, igen sok embernek a görög irodalommal való teljes ismeretlensége részben nehezé tette a derék fiatal tanár feladatát. Annál örömebben mondhatjuk, hogy azt még is az elég számosan összegyűlt értelmes közönség előtt sikerrel oldotta meg. Lelkesedése, fiatal heve és szikrázó felbuzdulása oly jól állott a fiatal pálya-kezdőnek, hogy akaratlanul ifjkorunk boldog idejére gondolánk. Ha a must jól forr: jó borra következtethetünk; bizton reméljük, hogy fiatal barátunkban oly erőt nyert az erdélyi ref. tanári kar, ki egykor méltó büszkesége leend. Vajha, szépen kezdett munkásságának eredménye meglátszanék nemzedékről nemzedékre, az ifjúságnak jóra és nemre törekvő törekvéseiben. Isten éltesse sokáig!

= (Figyelmeztetés.) Tapasztalván, hogy a főtanodánkból minden bizonyítvány nélkül eltávoztak közül, igazgatóságom alatt is, már is többen folyamodtak bizonyítványért a nélkül, hogy az illető helyeget és dijt beküldötték volna, mit eddig is a teendők szaporításával eszközöltem: egyszer-mindenkorra figyelmeztetem jövőre az illető folyamodókat, hogy kérelmüket mindannyiszor lásák el a szükséges kellékekkel, különben bizonyítványukat nem szolgáltatathatom ki. N.-Enyed, február 11-én, 1874. Garda József, igazgató tanár.

= Tábornszky és Parsch nemzeti zenemű-kereskedésében Buda-pestben megjelent: „elméleti és gyakorlati zongora-iskola“ könnyen felfogható rendszerben számos két- és négy kezű gyakorlattal, Irta Köhler Lajos 238-ik mű. A magyar, vagy német kiadásnak ára 6 frt. Köhler Lajos, e jeles zene-pädagog, ki zongora gyakorlatai által világhírűvé lett, e műben sok évi tapasztalatait rakta lt. E zongora-iskola oly nagy menynységű becses és celszerű tananyagot tartalmaz, hogy kétségtelenül le fogja szorítani az eddig megjelent iskolákat a zene-oktatás teréről. A legelső zongora-tanárok itélete szerint az iskola rendszeres beosztása, szakértelmes és világos jegyzotei és példáinál fogva valamenynyi eddig megjelent zongora-iskola fölé helyezendő. Jó lélekkel ajánlhatjuk e jeles iskolát, mely azon kívül díszes kiállítás, szép nyomás és aránylagos olcsóság által is kitűnik, ugy a tanárok, mint a tanulók figyelmébe. Megrendeléseknél felcserélések elkerülése végett kérjük pontosan megjelölni a mű számát (238-ik mű).

= (Helyreigazítás.) Az „Erdélyi prot. közlöny“ ez évi 163—7-ik számában a kolozsvári tanító-egyleti közgyűlésről közölt értesítésben tévedésből cseréltetett meg körilelnöknek választott Esztegár Tivadar neve, Orbán Dénes k. jegyzőnek választott nevével. Szász Lajos s. k.

Felölös szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

IV. ÉVFOLYAM

KOLOZSVÁRT, FEBRUÁR 26, 1874.

165—9. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy ivon. — Előfizetési ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. Szerkesztőségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendőek: külmagyarutca, 9 sz. —

A polgári házasságról.

Motto. Es kann ja Niemand leugnen dasz die Ehe ein äusserlich weltlich Ding ist, wie Kleider, und Speise, Haus und Hof; weltlicher Oberkeit unterworfen, wie das beweisen so viele Kaiserliche Rechte darüber gestellet. So finde ich auch kein Exempel im Neuen Testament, dasz sich Christus, oder die Apostel hätten solcher Sachen angenommen. .

L u t h e r.

(Folytatása és vége.)

Kötelező polgári házasságot ohajtunk tehát, nem csupán azért, mert az egyedül illetékes hatalom, az állam veszi vissza az élet egyik legfontosabb szövetkezésének elintézési jogát; hanem azért is, mert — nem mint a másik két variációja — a kötelező polgári házasság nem csak nem tiltja, hanem éppen megengedi az ezután való megesküvést is, az egyházi áldást pedig éppen nem zárja ki. A ki az illető polgári hatóságok előtt elvégezte teendőjét — és csak is ekkor — körülátlanul folyamodhatik egyházához, hogy a vallásos megáldásban részesíttessék. És így, az állam és egyház méltósága egyiránt meg van védve.

Mert, míg az előbb említett két forma közt az állam absolut tilalommal lép fel és parancsol s ez által örökös öszszeütkezésre és harcra hívja fel az egyházat, miután kizárja működhetését; a kötelező polgári házasságnál azonban, csak jogát veszi vissza, kimondván, hogy kizárólag csak azon szövetség érvényes, mely az ő tudtával és megegyezésével köttetik, de ha az megtörtént, az illető felekre bizza, hogy egyházas aktust is hajtsanak végre szabadon. Amazoknál az állam a kémkedő és tiltó rendőr szolgálatáig alázza magát, midőn megzabolázni akarja az illető felek vallásos kegyeletből származható érzelmeit s zavarván a hangulatot, kezére játszik az egyház izgatásának; emitt azonban, megadván a vallásos szükségből nyilatkozó jogot, tiszteletben részesül,

mint souverain hatalom s emeli a vallásos szertartás méltóságát az által, hogy maga az egyház oly kötelességet végez, mely teljes összhangban áll azoknak meggyőződésével, kik ohajtják, s azokéval, a kik végrehajtják. S ebben áll a vallásos institúciók méltósága, ha úgy tetszik, szentsége.

Jaj annak a bármely vallásos társaságnak, melynek institúciói oly természetűek, hogy azok nem az alkotó, a résztvevő tagok lelki szükségéből fejlődtek ki és így az esés, vagy a centripetalis törvények alá nem esnek; jaj annak a bármely vallásos társaságnak, mely kényszerítve van rá, hogy tagjait erőszakkal tartsa össze, vagy éppen kötéllel fogja! Mit ér amaz egyházi áldás, melyet hitel-vesztett papok adnak oly házaspárra, melyet hite és meggyőződése rég elidegenített az egyháznak hitétől és cerimoniáitól? S ha mégis — a compelle intrare elvénél fogva — az egyház kényszeríti rá az illetőket: szolgál-e ez becsületére, szerez-e tiszteletet amaz institúciónak, melyet a szentség fényével akarunk körülvenni, s a mely minden esetre, még sok év-századokon át lesz fundamentoma az erkölcsi világrendnek? Ellenben, ha a kényszerítésnek még látszata is el van távolítva, ha teljesen a meggyőződés és a szabadakarat elhatárolására van bízva: minő elégtétel ez az egyháznak; s minő közvetlen buzgósággal járhatnak el szolgálói e tisztökben, tudván, hogy ez ügy által nagy célt mozdítanak elő a gondviselés háztartásában!

Természetesen, itt még mindig fenmarad az a kérdés: hogy az állam szuprémáciája alatt végrehajtott, kötelező polgári házasság is mennyiben távolítja el amaz odiumot, mely a vegyes-házasságokból szokott származni ma a gyermekek iskoláztatására nézve? E kérdés oly szerves öszszeköttetésben áll a polgári házassággal, hogy ennek megoldása nélkül, behozatala éppen semmi haszonnal sem jár. És éppen e pont az, melynél, félünk, hogy a mi fűhöz-fához kapkodó országgyűlésünk el fogja vétetni a dolgot; holott Németország már megadta rá a préce-

denst az által, hogy az iskolát teljesen hatalma és gondjai alá vette, s ez által bevágta utját annak, hogy a bármi nemű felekezeti egyházak belekontárkodjanak az állam céljaiba. Polgári házasság az iskola emancipációja nélkül: fa-vas karika, félrendszer szabály, folytatása ama mizériáknak, melyek alatt most vesződünk. És éppen itt fogunk mi megakadni; mert Németország nagy és hatalmas, protestáns szellő lengi át, kormányát nem kisebb ember vezeti, mint Bismarck herceg: és mégis a legujabb keletű vallási és iskolai törvények miatt a késig menő harc egész dühében tört ki az állam-hatalom és az ultramontanizmus közt, mely odáig van immár, hogy renitens kath. püspököket tömlöcbe vetnek. Mi lesz még ott is a küzdelem vége, mi reméljük, hiszszük a legjobbat, de megmondani, nem tudjuk.

Képesek vagyunk-e mi egy ily harcra; fölvenni a küzdelmet, vagyunk-e elég merészek, avagy bátrak; s ha mernők, lehet-e reményünk a siker felől? Nálunk az ultramontanizmus éli virágzó korát; az alsóház tán megmentené a szabad gondolkodás lát-szatát, de rendezetlen felsőházunk, melyben a kath. papi méltóságok a hagyományok szegénységi bizonyítványaként még helyet foglalnak, melyben az Apponyiak és Cirákiak adják az irányt kitűző hangulatot, még sokáig fog alkudozni, s hagyja folyni a Dunában a vizet, míg ily reformra elszánja magát. Hát kormányunk, mely gyöngé, esetlen, megfélemezni nem képes a szebeni szkupésinát s a páncsovai lázodást: ettől a kormánytól várhatjuk-e tán, hogy a diadal dicsőségével, vagy annak reményével kezd harcot Simorral, Haynaldal, nó, meg Fogarasi Mihállyal? Szomorú kilátások, elbusító konstelláció!

Ime, ezeket akartuk elmondani csak nagyjában a polgári házasságról — elméletben. Hát a gyakorlat?

Nincs annál veszettebb dolog, mint midőn e tekintetben hallja az ember beszélni azokat, kik minden lépten-nyomon szorják bölcsességüknek szikráit; s kik az ország-világ baját és nyomorát a vallásban és annak institúcióiban keresik: „el kell ezeket mind törölni, s azonnal benne vagyunk a János-pap országába!” Hát még azok, kik minden méjjebb gondolkodás nélkül, minden dolognak a felszínén uszkálnak: ezek azt hiszik, hogy a polgári házasság annyira, mint akkor lépni házasságra, s akkor tépni szét a kötelezettséget, a mikor éppen tetszik, a felelősségnek

minden következtetése nélkül; a polgármester röviden mindent eligazít s — isten bocsássa meg — tizszer köthet valaki házasságot, s ugyanannyiszor tépheti el egy évben, ha tetszik.

Megvan ennek, atyámfia, a maga kodexe éppen úgy, mint az egyházi házasság-kötésnek: alakzatáról, minőségéről, akadályairól, a fölmentésről, kel-lékeiről, a kihirdetésről, a házasság következtetéseiről, a felbontásról, annak okairól és következtetéseiről, sat. sat. éppen úgy, mint akár a Dósa Elek egyházi jog-tanában elolvashatod. Bolond dolog volna az, ha anyanyiból állana az egész polgári házassági ügy, mely fundamentuma az erkölcsi világtrendnek, a mint azt elképzeli egy néhány könyelmű, tanulatlan fráter.

A házasság-kötés principiumán kívül, az a különbség: hogy azt a szolgálatot, melyet eddig a pap végzett, teljesíteni fogja az a polgári hivatalnok, kit e végre az állam fog kinevezni. Az hajtja végre a kihirdetést az illető község házának ajtaja előtt s az erről szóló irat ott fog függni a többi hirdetés között; ha különböző községbeliek lépnek házasságra, éppen úgy bizonyítványt kell vinni; valamint az illető szülők, vagy gyámok beleegyezéséről; s éppen úgy jegyzőkönyvet vezetnek róla, mint akár e mai napon. A különbség az lesz: hogy valószínűleg többre fog kerülni; de ez igen csekély hátrány — véleményünk szerint — amaz áldáshoz képest, hogy a házasulandó felek kiszabadulnak az ultramontán papok terroriz-musa alól.

Egy nagy akadály fog mutatkozni abban: honnan vegyen az állam egyszerre annyira ez ügyek elintézésére alkalmas hivatalnokot, miután ilyenek minden községben lenni kellene, ha az állam nem akarja, hogy az utazás kellemetlenségei által gördített akadályok miatt neheztse a házasságra lépést; azt pedig nem képzeljük, hogy a falus-birákra, vagy jegyzőkre bizza e fontos ügyet kik — tisztelet a kivételeknek — lehetnek igen derék, becsületes emberek, de tán fontosabb ügy mégis, mint az, hogy a büntetés-pénzeket eldorbézolják a falu korcsmáján. E tekintetben még Poroszország is megakadt; melyen úgy segítettek, hogy egy fejezetet igtattak be, mely szerint esetleg papok is kinevezhetők az állam által e köteletség teljesítésére; természetesen, ott van rá erő és hatalom, hogy a hűtlenül sáfárkodókat, vagy a kik a törvény felhatalmazásán túlmennek, meg is torolják.

Mit fog tenni a mi törvényhozásunk e tekintet-

ben, azt nem tudjuk; de azt tudjuk, hogy a mi irányunknak határozottnak kell lenni: tisztelni az állam jogát s neki segéd-kezet nyújtani annak viszszerzésében akkor, midőn ideje elérkezik; addig és azután és mindig kezünkben tartani a józan protestantizmus zászlóját; szívünkben érezni annak melegítő, termékenyítő, éltető buzgóságát s elménkben azt a világosságot, melyre elkötelezett az, kinek nyomdokait kell követnünk a kereszt gyalázatáig, a kereszt dicsőségéig.

Adja isten, hogy úgy legyen!

Szász Gerő.

A belmiszsióhoz.

(Folytatása és vége)

Urvacsora osztás alkalmával,

1873. böjtfőben Kackón l.-sz. 45, urvacsorával élt 48. *)

Husvét	"	"	21.
	Szelecske	97	30.
	Galgó	99	23.
	" Bl.-Polyán "	24	15.
Pünkösöd: Kackó	"	45	21.
	Szelecske	97	28.
	Galgó	99	9.
	Bl.-Polyán "	24	10.
Advent: N.-Ilonda	"	12	2.

Betegnek urvacsorát osztottam rendes időn kívül hatszor.

Ha előterjesztésemben még tovább akarok menni, főlemlíthetem, hogy Szelecskén maguk az egyszerű földmivelőkiből álló hivek elhatározták, hogy a ki ünneppon nyilvánosan dolgozik, 2 frt. büntetés terhe alá esik; ha elhárinthatatlan sürgős munkája van, a társulat elnökétől kér engedélyt; továbbá, miután szomoruan tapasztalták, miszerint gyakran szegény ember temetésén nagyon kevesen jelennek meg, s a segédkezéstől is sokan távol tartották magukat, irásilag szerződésre léptek, melybe egy családot kivéve az egész egyh.-község belépett, mely szerint sorban tartóznak minden háztól sirt ásnia, 2 frt. büntetés terhe alatt, az illető költségére fogadott sirásó költségén kívül, s ugyan ez alkalommal, minden családtól a végtisztesség tételen tartozik egy egyén megjelenni, 1 frt. büntetés terhe alatt. Mind ez a szervezés után jött létre.

Vegyük az ügyet nemzetiségi szempontból, mi nézetem szerint második fő ok gyanánt tűnik föl a miszsió dolgának kérdésében. Előre felkérem a tisztelt olvasót, hogy ha egyetlen példát hozok fel a sok közül, tartsa vissza magát a nevetéstől, mert nem a megnevetetés szándokom, hanem feltüntetni a szomorú kérdést egy felvilágosító példával s azután megmondani, hogy bizony ez csak volt, de ma már nincs úgy!

Íde jövetelem után nem sokára Szelecskére kellett

*) Ne hogy a t. olvasó előtt félreértésre adjon okot e szám, megjegyzem, hogy a vidékről is szoktak urvacsora-vétel alkalmával öszszegyűlni.

mennem, temetni, természetesen gyalog, mert akkor még miszsiónáriusi pályám kezdetén voltam, halottas könnyeink közé a fellegek bocsáták general könnyeiket s így akkora sár volt, hogy a faluba az utcán bemenni, csaknem lehetetlen volt; megkértem tehát az oda való egyházfiut: hol kerülhetném ki a nagy sárt? Mire így felelt: „istálom, menjen csak ezen a parón elé, térjen le azon a kis ulicán, s a mint a Horváthné kurtyája mellett elmenyen, meglát egy nagy partát, ott linge ploptyilor, ott van a halott!“ Nem kellett a szomorúságot magamra alkalmaznom, tökéletes temetési hangulatot nyertem.

Rövid két év alatt, elmondhatom, hogy kezet fogva sok érdemes egyénnel, a szelecskei hivek nemes ambicióját oda irányítottuk, hogy önérzetes magyarok, gyermekeiket házai kon belül csak magyarul engedik beszélni, az én egyházfiam pedig nem csak hogy tökéletesen beszél, hanem közelebből a fia el akarván válni feleségétől, kit más vidékről hozott, egyik legfőbb elégedetlenségi ok gyanánt azt hozta fel: „hát kérem alázatossággal, semmiképpen nem akar magyarul beszélni velünk, még a házban sem?“ Ugy anyyira, hogy most az egész egyházközségben csak egy van, a ki nem magyarul beszél, s azt is besorozták katonának.

Erre az igaz sokat tesz, hogy iskolánk van egy pár év óta, melyet a mult évben is kéregetéssel tartottunk fen. Részint köszönetül az eddigi áldozatokért, részint buzdításul jövőre, ha a szerkesztő ur helyet ad becses lapjában, közölni fogom az iskolai alapra adakozók neveit legközelebből.

Most helyén látom, megemlíteni, hogy e meszsiónáriusi kerület fennállhatására legnagyobb áldozatot hozott néhai mező-kövesdi Ujfalvi Sámuel kegy-hagyományával, melynek egy részéből a lelkész 85 o. é. kamatot kap évenként. A közelebbi időben Cserényi Sándor 800 frt. alap (lásd 1870. zsinati j.-könyv 9. sz. a.) néhai Ujfalvi Ádám 400 frt. alap, m. Nalác Károlina urnó 300^{frt.} alapot tettek; ezeken kívül Roth Pál ur, ifj. Ujfalvi Sámuel ur, Dezsőfi Mihály ur, Kackóru, Fodor József ur, Al-Örbül Simó Lajos ur, Pojából Kászoni Sándor ur, Galgóról Dadai János ur, Zibai Sámuel ur, Moric Sándor ur Ilondárul teltek részint alapítványi kötelezettséget, részint évenkénti járadékot nagyobb öszszegben.

Ezt mind azért hozom fel, hogy világosabban kitűnjék, mi módon lehet egy miszsiónáriusi kerületet szervezni.

Ezek után rátérhetek arra, hogy egyéni nézetemet nyilvánítsam az iránt, miképpen lehetne megalakítani, s mily irányban honunkban a belmiszsiót.

Félrendszabályok soha sem vezetnek célhoz, ugyan azért nem érthetnek egyet B...r-rel anynyiban, miszerint egyes önálló egyházak papjaitól várja, hogy évenként legalább négy-ötször miszsiói utra kelljenek.

Kérdem, mi gyakorlati eredménye volna egy ilyen miszsiói körutnak? Egy része nem értené meg; egy része elfeledné, mikorra másodszer kerülne oly nagy időköz után arra a vidékre a miszsiónárius; a ki megérti s el sem feledi, az nem szorul arra, hogy a miszsiói működés

által biztosítsa vallásos életét s nemzetiségi önállóságát. Mert nem képelek oly hatalmas miszsiónáriust, a ki évenként négyszeri prédikációjával az egyes desolált vidékek híveit kiragadja lethargikus állapotjukból a mi körülményeink között. Elhagyatott állapotú híveink között kell hogy lakjék, hogy velök minél gyakrabban érintkezzék nem csak szónoklatával, hanem példaadásával s tetteivel buzdítsa, serkentse s dorgálja, ha eredményt akar eszközölni. Ugyanazért, nézetem oda irányul:

Egyes desolált vidékek csatlakozzanak valamely önálló egyházhoz, költség kissebbitési szempontból együtt alakítván egy miszsiói kerületet, melynek legyen így egy rendes papja, ki kerületében minden papi teendőit, templomozását pedig beosztott sórrendben végezze, s kerületéért legyen felelős.

Ezen kerületek hol alakuljanak meg: tegye tüzetes vita tárgyává minden egyes egyházmegyei gyűlés. Az így megalakítandó kerület élére, míg szervezve leendő, válaszszon egy ideiglenes elnököt és pénztárnokot, a kik azon kerület pénzalapjának egybegyűjtését eszközöljék. Mikor a megkívántató alap egybegyűjtve van, s ez által szervezve a miszsiói kerület, mint rendes egyház, azon egyházmegye hatósága alatt állandó, meglevő törvényeink szerint éppen azon viszonyban, mint más rendes egyházközség, melyhez tartozott azon egyház, melyhez a miszsiónáriusi területen levő desolált egyházak csatlakoztak.

Én csak ez által látom az ügyet gyakorlatilag megoldhatónak, s elejét venni azon tulkapásoknak, melybe a miszsiónáriusi működés esik, ha a megpendített irányban lépne életbe.

Jónás Bálint,

a kackói ev. ref. anya- és a szamosmenti vidék ref. leány-egyházainak miszsiónárius papja.

K i m u t a t á s,

az 1873-ik évi állam-segélyből részesített egyházközségekről és egyházi szolgálókról.

V.-hunyard-zarándi egyházmegyéből.

1) Rákosd, az építés megkezdéséig takarékpénztárilag kezelendő, iskola-ház kijavításra	frt. 200.
2) Hátszeg, pap-lak kiigazításra	200.
3) Zsil-Petrozsény, templom-építésre, takarékpénztárilag kezelendő.	100.
4) Fábri József, a zsil-petrozsényi egyházközségbe beszolgáltatásáért.	50.
	Összesen 550.

Fehérvári egyházmegyéből.

1) Gruzda Domokos tövisi lelkész	70.
2) Tövis, a pap-lak befedésére	150.
3) Székely László tövisi tanító	30.
	Összesen 250.

N.-enyedi egyházmegyéből.

1) Istvánháza, templom-építésre, takarékpénztárilag kezelendő.	200.
--	------

2) Szt.-Mihályfalva templom-fedélzetének kiigazítására.	250.
3) Bükös, iskolaházra	100.
	Összesen 550.

Kol.-kalotai egyházmegyéből.

1) Gy.-Vásárhely, pap-lakra, takarékpénztárilag kezelendő.	100.
2) Balázs István járai l. állandóan	50.
3) Mátyás György egeresi l.	20.
4) Fejér György farnasi l.	30.
5) Veres Kálmán damosi l.	30.
6) Domján János kajántói l.	30.
7) Sebestyén János nyug. l.	15.
8) Jakab György nyug. t.	10.
9) Kálmán István egeresi t.	15.
10) Dévai Mihály bábonyi lévita.	15.
11) Viski József jákótelki t.	15.
12) Nyirő Sámuel inaktelki ny. t.	10.
13) Bábony, adosság törlesztésre	20.
	Összesen 410.

Szil.-szólnoki egyházmegyéből.

1) Sülelmed-Cikó lelkész fiz. állandóan adandó	150.
2) Sülelmed-cikói tanító fiz. állandósítva	40.
3) Fazakas Ferenc ér-szodorói l.	50.
4) Tokai Sándor egerháti lévita.	20.
	Összesen 260.

Deézsi egyházmegyéből.

1) Doboka, pap-lak építésre	300.
2) Szelecske, ima-ház építésre.	150.
3) Bántó Mihály esztényi lelk.	50.
4) Varga Sándor némai nyug. lelk.	40.
5) Balázs János valaszuti lelk.	40.
	Összesen 580.

Széki egyházmegyéből.

1) Meleg-Földvár templ. igazításra	300.
2) Légen paplak bevégezésére	100.
3) Somkerék a torony fedele és a templ. ig.	150.
4) Jakabházi Dániel sz.-brétei lelk.	20.
	Összesen 570.

Görgényi egyházmegyéből.

1) Garda Márton, míg az állam-s. tart	210.
2) Görg.-üvegcsúri lévita	150.
3) Komlod-oroszfái tanító míg. az áll.-s.	135.
4) Biró József abafái tanító	30.
5) Mózes István szengyeli lévita	30.
6) Sipos József kis-ilyei lévita	30.
7) Érsek Sándor köbölkúti	30.
	Összesen 615.

Marosi egyházmegyéből.

1) Luka-Ilencfalva 2-od tanító fiz.	150.
2) Sz.-Gerlice isk. építésre	150.
3) Veres Mózes csikfalvi l.	50.
4) Kis Ferenc bede-szt.-háromsági lévita	30.
	Összesen 380.

Kükölli egyházmegyéből.

1) Radnoth temp. fedél javításra	150.
----------------------------------	------

2) Erzsébetváros isk. alap. takarékpénz.	100.
3) Héderfája templ. javításra	100.
4) Goc Zsigmond herepei l.	30.
Összesen	380.

Szebeni egyházmegyéből.

1) Lukács Ferenc mihályfalvi l.	40.
2) Muzsnai József mihályfalvi t.	20.
3) Nemes András balázsf. t.	20.
4) Ágoston Mózes balázsf. l. állandóan	100.
5) Horváth Miklós n.-szebeni tan.	40.
Összesen	220.

Udvarhelyi egyházmegyéből.

1) Homorod-Szt.-Márton isk. épít.	200.
2) Voldorf isk. építésre	150.
3) Bágy. isk. építésre	100.
4) Sükő isk. építésre	100.
5) Kállai István dobói l.	30.
6) Sándor Gergely bözöd-ujf. l.	30.
7) Bencédi János ocfalvi l.	25.
8) Bonc József hodgyai t.	20.
9) Gábos Ferenc miklósfalvi l.	20.
Összesen	675.

Erdővidéki egyházmegyéből.

1) Olasztelek isk. építésre	150.
2) Bonc József barothi t.	30.
3) Benkő Sándor k. baconi t.	30.
Összesen	210.

Sepsii egyházmegyéből.

1) Bartha Lajos fotos-martonosi l.	50.
2) Albu Endre k.-borosnyói l.	80.
3) Ágoston Pál s.-szentkirályi l.	50.
4) Cintos Ferenc szacsvai t.	30.
5) Béres János komollói t.	30.
Összesen	240.

Orbai egyházmegyéből.

1) Cófalva templ. építés bevégezésére	120.
2) Körös templom kijavításra	100.
3) Tamásfalva templom építésre	150.
4) Benedek Ignác körösi l.	50.
5) Tamó Károly kovásznai t.	20.
6) Moinár Dániel tamásfalvi t.	20.
7) Kovásznai egyh. tanítói alap.	50.
8) Zajzon András elaggott lelk.	20.
Összesen	560.

Kézdi egyházmegyéből.

1) Matisfalva templom építés	150.
Összesen	150.

S.-szent-györgyi tanoda.

Összesen 400.

Összes kimutatása az 1873-ik évi állam-segély kiosztásának.

1) Vajda-hunyad-zarándi egyházmegye	550.
2) Fehérvári egyházmegye	250.
3) N.-Enyedi	550.
4) Kol.-kalotai	410.
5) Szil.-szőlőnoki	260.

6) Deézi	580.
7) Széki	570.
8) Görgényi	615.
9) Marosi	380.
20) Küküllői	380.
11) Szebeni	220.
12) Udvarhelyszéki	675.
13. Erdővidéki	210.
14) Sepsii	240.
15) Orbai	560.
16) Kézdi	150.
17) S.-szent-györgyi tanoda.	400.
Összesen	7000.

Az igazgató-tanács kis gyűléséből.

Kolozsvártt, február 22-én, 1874.

Elnök: főt. Nagy Péter, püspök. Jelen voltak: Ince Mihály, dr. Kolozsvári Sándor, Sárkány Ferenc, Szász Gerő, Szabó Ádám, és Bodor Antal titkár.

1) Az 1873 évi állam-segély kiosztása véleményezésére kiküldött bizottság beadván munkálatát; kevés módosítással elfogadtatott, annak értelmében a pénztárnokhoz utalvány intéztetik s egyidejűleg az esperesek felhivatnak, hogy a javadalmazottak szabályszerű nyugtái beküldésével a segély-összegeket az illetőknek mielőbb kézbesítsék.

A folyó évre utalványozandó segélyből részvételért folyamodók kérvényei felterjesztésére zárhatáridőül f. évi november 30-ik napja tűzetik ki azon értesítéssel, hogy a későbbben beadandó kérvények tekintetbe nem vétetnek; s miután a kérvények felszerelésére vonatkozólag 1869. évi 476 sz. a. kiadott utasítás nem tartatott meg kellőleg, ahhoz alkalmazkodás végett ujolag közöltetik.

2) Fölterjesztetik a nyéni egyh.-község felekezeti iskolája közössé tétele iránt az iskola-székkal kötött szerződvénye, megerősítés végett. A kérvény a szerződvényvel együtt azon utasítással küldetik vissza, hogy az 1871. évi 265 sz. a. kelt utasítás szerint szereltesse fel.

3) A földtehermentesítési kir. alap-igazgatóság megküldi a kiutalási határozatot, mely szerint n. Kemény Ferenc 420 frt. tőke-tartozása és hárallék kamatai kielégítésül 700 frt. urb. kötvényt és 84 drb. szelvényt utalványozott. Pénztárnok felhatalmaztatik és utasittatik a kárpótlások felvételére.

4) A hidvégi egyh.-község kéri 750 frt. urb kárpótlási kamatját templom-igazításra és orgona-készítésre utalványozni. Utalványoztatik.

5) A sepsi-szent-györgyi egyh.-község kéri annak megengedését, hogy a pesbiterek minden három évben egyszerre választassanak és a ki igazolás nélkül egymást követő három gyűlésben részt nem veszen, presbiteri jogátúl fosztassék meg. Az alaptörvényen változtatni, nem állván ig. tanácsunk jogkörében, a kérelem elutasittatik.

— Előadatott ezeken kívül még 16 ügydarab.
Bodor Antal,
titkár

TÁRCA.

A „Szent-József egyház,”

(mely már három év óta létezik s maig általánosan a római katolikus egyház név alatt volt ismeretes.)

Motto : „Szent József!
Könyörögj érettünk!
Minden hívő pápista.

A pápa „szent-Józsefet” ünnepélyesen a r. kath. egyház védurává emelte. 1870 december 8-án tétetett e védurára emelés nyilvánossá a szent szertartások társaságának egy rendelete által. Ép e nap volt választva, miután az a „szepültlen szüzanyának és a legtisztább József nejének” ünnep napja.

Azon kérdésre, hogy hogyan jött a pápa azon határozatra, hogy a római kath. egyházat szent József védurása alá helyezze, az illető rendelet azt feleli, hogy az egész rom kath. egyház tiszteletre méltó püspökei, azon nehéz balsors miatt, mely alatt az egyház ez igen elszomorító időkben szenved, saját és a gondviselésük alá bizott hívők kéréseivel a főpaphoz járultak, hogy megkérnék, méltoztatna ő szentsége szent Józsefet legkegyelmesebben a r. kath. egyház védurává tenni; hogy ezek ugyanezen kérést és kívánságot a szent általános vatikáni zsinaton ismét nagyon sürgetőleg megújíták, „minek következtében a pápa végre eleget tett kívánságuknak...” hogy magát és minden hívőt a szent pátriárkha József mindenható védelme alá vesse. A rendelet még azt is mondja, hogy az egyház már a legnagyobb tisztelettel és dicsőítéssel adózott szent Józsefnek, az ő neje és az isten anyja és szolgálója után és hogy aggodalom-teljes, veszélyes körülmények közt közbenjárásáért esedezett.

A dolog mivolta tulajdonkép ez. A rom. kath. egyház mind alantabb és alantabb keresi az üdvöt, s ez által mind alább és alább súlyed. Az ember azt várna, hogy egy értelmes ember a szükségben mind fennebb-fennebb hatoljon és keressen üdvöt, hogy végre a mindenható istennél, a menyiny és föld teremőjénél kössön ki a biztos révpartra. De hiába. A rom. kath. egyház a már most csalhatatlannak nyilvánított pápa vezetése alatt egészen más utat követ. Ha az idők mind borusabbak és borusabbak lesznek, s ha úgy látszik, hogy a szepültlen szüz-anya nem tudja a zivatart eltávolítani, megakadályozni: akkor a legtisztább és legszentebb József karjaiba menekülnek, kinek most, mint az egyház védurának, feladatává lett, az egyházat megmenteni.

Szegény, szegény egyház, mely oly nagy bajban szenvedsz!

Azon férfi tehát, ki Krisztus földi helytartója gyanánt akar szerepelni, megtagadja nyíltan a közönség, az egyház urát, s egyszersmind hirdeti az ég királynőjének, a szepültlen szüzanyának tehetetlenségét, mellőzi isten mindenható hatalmát s az egyházat a názarethi ács-mester védelme alá helyezi, ki — életében jámbor, tiszteletreméltó férfi — valóban nem érdemelte meg, hogy így tétessék halála után a világ nevetség tárgyává.

Nem érdemli meg, hogy a pápa rendeletét szoros kritika alá vegyük.

A csömöritő példalózás, mely az első sorokat toll alá adta, még valóban felséges azon barát-csuhá alól kikerült undorító beszédhez képest, mely azután következik. Az egészben a hitelenség mereszt szemet az undorító szenteskedés árca megett.

A római katolikus egyház most valósággal „szent József-egyház.” Hisz egy egyházat bizonyosan védura után kell nevezni.

Méltán kérhető az ember az ilyenek után: ha vajjon itt elme-háborodottság mivel-e inkább ilyeneket, mint érett főlk gyermekiessé deválválódott észjárása új ily játékok?

De hadd álljon itt maga a rendelet magyar fordításban. Olvassa kiki maga és ítéljen.

Rendelet a városnak és a világnak.

„A mint isten Józsefet, a törzs-anya Jákob első szülött fiát, Egyiptom egész földje felett főkormányzóvá tette, hogy a népnek szükséges gabnáról gondoskodják: hasonlatos képen, midőn az idők beteltek vala, és isten a maga egy szülött fiát, mint a világ megváltóját, a földre akarná küldeni, egy másik Józsefet szemelt ki, kinek amaz első típusa volt, s a kit a maga házában és javaiban urrá és főkormányzóvá tett és legfőbb kincsei megőrzőjének választott ki. Ez eljegyezte volt magának Máriát a szepültlen szüzet, kitől a szentlélek által a mi urunk Jézus Krisztus született, ki megnyugodott abban, hogy az emberek őt József fiának tartásák és neki engedelmeskedett. És ezen József őt, kit oly sok király és próféta vágyott látni, nem csak látta, hanem társalgott is vele, és atyai szeretettel ölelte és csokolta őt. A legnagyobb gonddal ápolta, kit a hívő népnek, mint a menyinyből alászállott kenyeret kell élvezni, hogy örök életet nyerjen. Ezen magasztos méltóság miatt, melylyel isten a maga szolgáját megajándékozta, az egyház szt.-Józsefnek, az ő neje és isten anyja és szolgálója után, a legnagyobb tisztelettel és dicsőítéssel adózott és veszélyes körülmények közt közbenjárásáért esedezett. Mint hogy most ezen igen elszomorító időkben maga az egyház minden oldalról ellenségtől üldöztetve, oly nehéz balsors alatt szenved, hogy az istentelen emberek azt hiszik, hogy végre a pokol kapui diadalmaskodnak rajta, az egész kath. világ tiszteletre méltó püspökei a maguk és a gondviselésük alá bizott hívők kéréseivel járultak a főpap elébe, hogy őt megkérnék: méltoztatnék legkegyelmesebben szent Józsefet a kath. egyház védurává tenni. Mint hogy azután a szent általános vatikáni zsinaton ugyanazon kérést és kívánságot nagyon hathatósan megújíták, a mi legszentebb atyánk, IX. Pius pápa, a jelen elszomorító körülmények által indittatva, hogy ő magát és minden hívőt a szent pátriárkha József mindenható védelme alá helyezzen, eleget akart tenni a tiszteletre méltó püspökök kívánságának, és őt innepélyesen a katolikus egyház védurának nyilvánította és megrendelte, hogy ün-

nepnapja, március 19-re esve, ezután mint kettős első osztályu ünnep tartassék meg, de oktave*) nélkül a böjt-idő miatt. Ezen felül elrendelte, hogy a szeplőtlen szűz anya és a legtisztább József neje ünnep napján ezen védurrá emelés a szent szertartások társulatának rendelete által kihirdettették.

Minden határozat, bármelyek legyenek is azok, melyekkel ellenkezik, ezennel érvénytelennek nyilvánítatik.

1870-ben december 8-án.

D.

Történeti apróságok a multból.

II.

Első Rákóczi György fejedelem 1631 évi október hó 8-ról kelt fejedelmi parancsban meghagyja Fehérmegye alispánjának, Réti Istvánnak, tiszttársainak és a nemességnek, hogy Almási Márton petki prédikátor dézmájának a multa és jövőre a maga idején való beszolgáltatása iránt, nevezett dézma-köteles község lakóssai, vagy azon község határán zálog-tartó és bérlő egyénekre nézve a szükséges intézkedést megtegyék.

Georgius Rákoci Dei Gratia Princeps Transilvaniae, Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes ect. Fidelibus nostris, Generosis, Egregiis, nobilibus supr. et vice Comitibus et Julium Comitatus Albensi Transilvaniae praesentibus et futuris Salutem et Gratiam nostram: Becsületes nagy Almási Márton Fejérvármegyében, petki eklézsiában prédikátora adja értésünkre alázatos könyörgése által, hogy az elmúlt időkben, noha kegyelmesen parancsoltuk volt, hogy a megirt Peteknek egész határán az ott való község minden nemű földi veteményekből, épen, igazán a dézmát kiszolgáltathatná, mindazon által a mi kegyelmes parancsolatainknak nem engedvén, és ki nem szolgáltatván igazán néki a község se a buzát, se a zabot, se kendert, se pedig a behordásban a jó usust nem observálván, másod nap hordotak be: így levén azért a dolog, kegyelmesen parancsoljuk és hűségteknek, signanter pedig vitézlő Réti István hívünknek, mostan Fejérvármegyének vice ispánjának, hozzá tartozó szolgál-hivekkel és az ott való nemesekkel együtt, hogy a megnevezett exponenst, mind a mostani hátra maradott dézmájáról excontentáltassa, mind pedig a következő esz-

*) Az oktave egy a rom. kath. liturgikához tartozó kifejezés és bizonyos kiváló ünnepek nyolc napos megülnését jelenti; s különösen a nyolcadik napot, mely napon az illető ünneplés ép oly magas fokú, mint az első. Valamint az ünnepek, úgy az oktavek is különböző becsűek. Pl. a husvét és pünkösöd, sőt még a vízkereszt ünnep oktavei is oly nagy becsben tartatnak, hogy az ezeket alkotó időközben sem szentek ünnepei, sem fogadalmi, vagy engesztelő mise nem tartható; a karácson és áldozó csütörtök oktavei ellenben megengedik a szentek ünnepét, a többiek pedig mind megengedik úgy ez ünnepek, mint ama misék tartását. Tehát, az oktavek általában főünnepek sajátos ismertető jelei, s innen van az, hogy a 40 napos böjt idejében, mely célzatánál fogva az ünneplésnek ép ellentéte, oktavek nem fordulnak elő. A missale különböző szertartásokat és imákat szab meg az oktavek egyes napjaira. Az eváng. egyházra nézve az oktavek csak történeti beccsel bírnak; de történeti tekintetben nem épen jelentéktelenek. V. ö. Herzog. Real-Encykl. 10. 527. lapon.

tendőkben Almási Mártonnak és successorinak, a kik lennének successive: az régi és a mi kegyelmes kollációnk szerint, a petki községgel a dézmát kiadassa, ebben senki se ott, se másutt való falubeliek, kik azon határon lésznek, avagy zálogos, avagy másuttól kondukált földek, se most, se ezután semmi uton egyszer cselekedni is ne merészeljenek, sőt ez mostani egész esztendőben, a ki kegyelmes parancsolatunk ellen afféle prétextus alatt némely részét meg nem adta Almási Mártonnak, dézmájának ki nem adták akármi névvel nevezett földről, a kit paraszt ember vetett, azok ellen törvény szerint procedálván, vétkérről illendőképpen megbüntesse, hogy ezen dolgról minket panasz többször ne érjen, mert ennél is nehezebb büntetésünket el nem fogják kerülni. Secus in praemissis nullo modo facturi. Datum in civitate nostra Medgyes Die ultima Mensis 8 bris Anno Millesimo Sexcentesimo Trigesimo primo. G. Rákoci (Locus sigilli Principalis.)

III.

Mi Elekesi László magyar-herpei, Réti István alsó-torjai, Fejérvármegyének viceispáni; Elekesi István és Deli Farkas ezen vármegyének főszolga-birái, Hoszszutelki Miklós, Sebessi Boldizsár, Bojti Gáspár azon vármegyében hites aszszeszszorok: adjuk tudtára mindeneknek, a kiknek illik ez levelünknek rendiben, hogy in anno 1632 die 1-ső áprl mikoron mielőnkben az petki esküdt, Biró Jakab Tamás tized magával, falus feleivel az öreg emberekkel egyfelől, és másfelől nagy Almási Márton pap jöttek volna; jelenté Márton pap uram, hogy a petki községgel valami dézma dolga felől nagy háborgatási és fogyatkozása volna el anynyira, hogy őket arról még püspök urunk is nem tudta volna derekasan lecsendesíteni. Mi azért a biráknak és az ő prétenziojukat meghalván és hijábanvalónak itélvén, hogy mind az ország ártikulusi ellen való büntetést, mind pedig a jövődöbeli isten ostorát elkerüljék, magukat megaláztatván, végre prédikátorokkal megbékéllének, és mi előttünk kezeket beadván, hitelve tisztességeket fogadván, hogy a modo in posterum, soha semmi nemű időben, a prédikátorok ellen a dézma-adásban nem kontrálnak, sem semmi nemű prétextus zálogos és egyéb szín alatt prédikátorok igazságában és dézmájában nem piszkálnak, vélek nem ellenkeznek, hanem mindenben az ő nagysága fejedelem urunk parancsolatjához tartják magukat, melyet ha nem cselekednek, az ország konstitúciójának inpingálásáért ezer forintokon maradjanak, és ezen büntetést viceispán uramék, minden törvénybeli remediumok ellen rajtok plane et integre desumálhassák. Datum in Szász-Keresztr Anno et die praenotatis. Ladiszlauz Elekesi, (L. s.) Stefánus Réti, (L. s.) Stefánus Elekesi, (L. s.) Volfgangus Deli, (L. s.) Hoszszutelki Miklós, (L. s.) Sebesi Boldizsár, (L. s.) Bojti Gáspár (L. s.)

— E két okmány*) egy áttekintésből láthatólag, az ügy azonossága és a dátumok egymás utánjánál fogva együvé tartozik. Mig egyfelől az állam s ref. erdélyi egyház-kerületünk egymáshoz való viszonyát a fejedelmi korszakban a testvéries egyetértésben tüntetik fel; másfelől, az állam részéről szükség esetén soha meg nem tagadott jó akaratú segély nyújtása által, az egyházi életben a felmerült viszályok kiegyenlítése s közvetve az állammal is közös erkölcsi célok megvalósítása iránti törekvés előmozdítását bizonyítják.

Vajjon, ha e viszonyok s állami intenciók az államélet politikai átalakulása után is változatlanok maradtak volna

*) Másolata meg van az erd. ref. igazgató-tanács levéltárában.

ref. anyaszentegyházunk iránt: eszébe jutna-e valakinek a „szabad egyház szabad államban“ mai napság hangzatos elvvel járó függetlenség?

Közli: dr. Kolozsvári Sándor.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Ő felsége, a király, magán pénztárából, az osztrák-magyar konzulátus útján 100 db. aranyat küldött a bukaresti reform. iskola építésére. Mi lehet lelkesítőbb, buzdítóbb, mint mikor az uralkodó szemei a távolból is meglátják a szükségét, melyet első sorban pótolni kell!

= Fogarassy Mihály erd. kath. püspök legközelebb hivoihez körlevelet intézett, mely az apostaziával, a vegyes házasságokkal foglalkozik s végül több apostata papot az egyházból kizár. A körlevél ide vonatkozó része így hangzik: „Mi, mint Erdélynek isten irgalmából és az apostoli szentszék kegyelméből ez idő szerint püspöke, főpásztori kötelességünk szerint az anyaszentegyház nevében a hithagyó szerzeteseket, szenségtörő papokat és nyilvános eretnokségbe esett kath. egyház-tagokat, ugymint: Császárság Károly, Parády Kálmán és Ulár Pál kegyesrendű áldozárokat és volt kolozsvári gymnáziumi tanárokat, valamint Lecner László megyebeli áldozárt, volt gymnáziumi tanárt és tövisi helyettes lelkészt, (kik ugyan erdélyi egyházmegyénk határain kívül születtek; de az utóbbi években a mi hiveink között végeztek tisztókat és a mi területünkre váltak hithagyókká) ugyisint Lajos Menyhért szent-ferenc-rendi szerzetest, ezennel bírói ítéletünkkel papi méltóságuktól megfosztjuk, minden katolikus papi és lelki-pásztori tiszt viselésétől és ténykedésétől eltiltjuk, minden egyházi hivatalra és javadalomra képteleneknek jelentjük, a római keresztyén katolikus anyaszentegyház szent közösségéből kizárjuk, és az ur isten igazságának és irgalmasságának szent tetszésére bizzuk, megmaradván lelkökben az egyházi rend eltörölhetetlen bélyege; a szerzetesi szent fogadalmak visszavonhatlan szava, az ezekre járó papi és szerzetesi köteleességek terhe s ha talán az isten nekik megtérő lelket ad, a nehéz és fáradalmas töredelem egyedül üdvözítő útja.“ Átvettük e fámózus cikket a napi hírlapokból azon célból, hogy rövid időn rá visszaterjünk. Mi kész szívvvel elismerjük, ha kell, hogy a vallásfelekezeteknek lehetnek belső, keblü ügyei; de e „pásztori levél“ együgyűsége mellett még törvénytelen is, s ezt nem hagyhatjuk szó nélkül.

= Az erdővidéki egyházmegyében febr. 18-án Baróthon az esperes választás megejtetvén, esperessé választott Szász József bibarcfalvi pap; jegyzővé: Zajzon Mihály, bardóci ref. pap. Erőt kívánunk az ujonnan választott erőknél s istennek segédelmét!

= A bethleni állami elemi népiskolánál az 1873/4. tanév elsőfélévi közvizsgák következő renddel fognak megtartatni: február 26-án d. e. 8—12-ig II. és III. fiú-osztály, d. u. 2—5-ig I. fiú-osztály, 27-én d. e. 8—12-ig II. és III. leány-osztály, d. u. 2—5-ig I. leány-osztály és az összes növendékek ének vizsgálja. Ez év második fele március 10-én fogja kezdetét venni. Bethlen, február 2, 1874. Szabó Sándor, igazgató-tanító.

KÖRÖZTETNEK.

112—1874.

Tudás és megtartás végett.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter ur ő nagyméltósága folyó hó 7-ről 1434 szám alatt hivatalosan tudatja, hogy az 1868-iki XL. törvénycikk 53-ik szakaszában foglalt azon kedvezmény, mely a húzamosabb időre szabadságot katonáknak, ha a harmadik korosztályt már túlhaladták,

felsőbb engedély nélkül is megengedi a nősülést, teljességgel nem alkalmazható az oly katonákra, kik a hadköteles kor három első korosztálya alatt védkötelezettségüknek meg nem feleltek, hanem azután hivatalból állítottak és besoroztattak, ha szintén besoroztatásuk után, mint ujoncok, azon évi október 1-ig szabadsággalva lettek is.

Hivatalosan figyelmeztetem azért t. lelkész aa.-it, hogy az ujonc katonák, ha szintén a harmadik korosztályon túl is jöttek sorozás alá és az állítási év október 1-ig polgári viszonyaik között hagyattak, tetteges szolgálati kötelezettség alatt álló katonák és illető had-kiegészítési kerületi parancsnokságuk engedélye nélkül meg nem eskethetők.

Kolozsvártt, február 21, 1874. Nagy Péter, erdélyi ev. ref. püspök.

193—1874.

Udvarhelyszéki egyházmegyénkben a küsmödi kántortanítói állomás. Jövedelme:

1) 48 kalangya buza, 48 kal. zab; 2) 24 véka buza, 48 v. zab; 3) 25 szekér fa; 4) 1 hold, 445 □^o első, 5 hold 1119 □^o második, 735 □^o harmad-osztályu szántó; 2 hold 578 □^o második és 933 □^o harmad-osztályu kaszáló haszonélvezete; adóját az egyház fizeti; 5) tandíj 20 kr, melyből begyűl 8—9 frt. o. é.; 6) szép lakás gyümölcsössel.

Pályázati határnap, március vége.

A folyamodványok udvarhelyszéki esperes-helyettes t. t. Solymosi István aa.-hoz, Bögözbe (u. p. Sz.-Udvarhely) küldendők.

Kolozsvártt, február 23, 1874. Nagy Péter, erdélyi ev. ref. püspök.

194—1874.

E lapok idei 162—6 számában köröztetett fejéregyházi lelkészi állomás, melyet az udvarhelyszéki esperesi helyettes aa. felterjesztése nyomán, mint harmad-osztályut köröztettem, a nevezett esperesi helyettes aa. újabbi felterjesztése után, ezennel mint másod-osztályu köröztetik. Az évi fizetés a hivatalos kimutatás szerint 334 frt. 62 kr. o. é.

Pályázati határnap, március vége.

A folyamodványok udvarhelyszéki esperes-helyettes t. t. Solymosi István aa.-hoz, Bögözbe (u. p. Sz.-Udvarhely) küldendők.

Kolozsvártt, február 23, 1874. Nagy Péter, erdélyi ev. ref. püspök.

196—1874.

Udvarhelyszéki egyházmegyénkben az agyagfalvi anyaszentegyházhoz tartozó magyarósi leány-egyházban a lévitai állomás. Evi jövedelme:

1) 30 kalangya őszebena, 30 kalangya zab; 2) 7 véka buza, 7 véka zab; 3) 14 szekér fa. 4) Tandíj 30 krjával mintegy 12 frt. o. é. 5) 200 frtnak 10% kamatja. 6) 1300 □^o első, 2 hold 257 □^o második, és 600 □^o harmad-osztályu szántó haszonélvezete. Ezeket az egyház szántja, s utánuk az adót is az egyház fizeti. 7) Szép lakás gyümölcsös és veteményes kerttel.

Pályázati határnap, március vége.

A folyamodványok udvarhelyszéki esperes-helyettes t. t. Solymosi István aa.-hoz Bögözbe (u. p. Sz.-Udvarhely) küldendők.

Kolozsvártt, február 23, 1874. Nagy Péter, erdélyi ev. ref. püspök.

199—1874.

N.-Enyedi egyházmegyénkben a maros-szentkirályi és szász-ujfalusi egyesült egyházak másod-osztályu lelkészi állomás.

Pályázati határnap, április vége.

A folyamodványok n.-enyedi esperes és egyházkerületi közügyigazgató nt. t. Basa Mihály aa.-hoz, Harasztosra (u. p. Fel-Vinc) küldendők.

Kolozsvártt, február 23, 1874. Nagy Péter, erdélyi ev. ref. püspök.

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.